Марҳум номига... 10 кунлик паспорт

2-бет

Шайх - президент, ўғли - вазир, укаси...

3-бет

Бир гапим бор... 10 йилдан кейин айтаман

4-бет

ХУРРИЯТ

МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА

1996 йил декабрдан чиқа бошлаган

Чоршанба кунлари чиқади | 1999 йил 16 - 22 июнь | 24 (126)-сон

ЖУРНАЛИСТНИНГ ФАЗИЛАТИ

Давр XXI асрни кўзлаётган матбуотчи олдига шундай талабларни қўймоқда

Муносабат

XX асрнинг охирги ўн йиллиги Ўзбекистон тарихида шубҳасиз алоҳида аҳамият касб этмоқда. Боисики, Ўзбекистон мустақил давлат сифатида жаҳон ҳамжамиятидан ўзининг муносиб ўрнини топа билди. Улкан техник тараққиёт, шу билан бирга жаҳоний ҳодисаларга, турли урушлар-у сиёсий қалтисликларга сероб бўлган юз йиллик ниҳоясида ўз истиқлолини қўлга киритган Ўзбекистон олдида бир сиёсий тузумдан бошқасига ўтишдек мураккаб ва масъулиятли вазифа турибди. Албатта, бундай улкан вазифаларни бирданига амалга ошириб бўлмайди. Бу юмушлар вазминлик билан иш юритишни, бир сўз билан айтганда, босқичма-босқич ислоҳот ўтказишни талаб қилади. Президентимиз томонидан ўтиш даври учун истиқлолимизнинг дастлабки йилидаёқ ишлаб чиқилган машҳур беш тамойил бугун ўзини оқлаганига дунё ҳамжамияти гувоҳ. Бугун қўлга киритилган барча ютуқларни ҳақли равишда юртбошимиз фаолияти билан боғлашга тўла асос бор.

Маълумки, бир сиёсий тузумдан тамоман янги турмуш тарзига ўтиш жараёнида оммавий ахборот воситаларининг ўрни ҳар қачонгидан кўра улканроқ аҳамият касб этади. Мустақилликнинг дастлабки йилларидаги матбуотимиз фаолияти юртдошларимизнинг ҳақли эътирозларига сабаб бўлди. Президентимиз И.Каримов юксак минбарлардан туриб, оммавий ахборот воситаларини ўринли танқид қилиш баробарида ҳар жиҳатдан асосли таклиф ва мулоҳазаларини ўртага ташлаган ҳам эди. Буларнинг ижобий натижаси ўлароқ бугун оммавий ахборот воситалари фаолиятининг ҳуқуқий асослари яратилди. Энди бор гап - журналистлар фаолиятининг янгиланишида қолди.

XXI аср - Ахборот асри, деган мантиқли мулоҳазалар аллақачонлар айтилган, айтиляпти. Демак, янги аср ҳам ўзбек журналистлари зиммасига катта масъулият юклаши бугунданоқ аён бўлмоқда. Хўш, XXI асрда матбуот, журналист қандай бўлмоғи лозим, деган ўринли савол юзага келади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Олий Мажлиснинг XIУ сессиясидаги маърузасида ушбу масалага алоҳида тўхталиб, "Эркин ва мустақил оммавий ахборот воситалари ҳар томонлама ривож топиши лозим. Улар ҳақли равишда ҳокимиятнинг тўртинчи тармоғи бўлиши даркор"лигини яна бир карра алоҳида таъкидлади.

Бундай мавқега эришиш учун юқорида айтилганидек, ҳуқуқий пойдевор яратилди. Бундан ташқари, шу йилнинг 26 февралида Вазирлар Маҳкамасининг "Журналист кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш тизимини такомиллаштириш тўғрисида"ги қарорининг қабул қилиниши ва унинг амалга оширилиши бу борада фаолиятимизда туб ўзгаришлар ясаши табиий. Тўғри, бугунги кунда журналистлар изланаяптилар ва бунинг натижаси кўзга ташланмоқда ҳам. Маърузада юртбошимиз, "Оммавий ахборот воситалари ҳаётимизга кун сайин чуқурроқ кириб бораётганини ҳозир ҳеч ким инкор этолмайди" дея эътироф этганининг ўзиёқ касбдошларимиз фаолиятига берилган юксак баҳо дейиш мумкин. Шу билан бирга давр матбуот зиммасига қўяётган вазифаларни ҳар жиҳатдан дўндириб адо этмоқдамиз, деган фикрга боришимизга ҳали эрта.

"Ҳозирги пайтда, - дея ўқиймиз маърузани, - қабул қилинган қонунлар ва қонун ҳужжатлари ижроси устидан жамоат назоратини, давлат ҳамда мансабдор шахсларнинг фаолияти устидан назоратни амалга оширадиган механизм сифатида оммавий ахборот воситаларининг мавқеини кучайтириш зарур. Айни шу оммавий ахборот воситалари ҳар бир киши ўз фикрини ифода эта олишига имкон берадиган эркин минбар бўлиши керак. Айни шу оммавий ахборот воситалари жамиятимизнинг демократик қадриятларини ва тушунчаларини ҳимоя қилиши, одамларнинг сиёсий, ҳуқуқий ва иқтисодий онгини шакллантириш бўйича фаол иш олиб бориши лозим". Бунинг учун эса маърузада ўринли таъкидланганидек, "Оммавий ахборот воситалари ҳамиша жамоатчилик фикрига кучли таъсир ўтказишга қодир бўлган фаол қурол бўлиб келганини унутмаслигимиз керак. Шу сабабли журналист кадрларнинг, қалами ўткир, демак, одамларнинг қалбига кириб бора оладиган кишиларнинг масъулияти каттадир. Биз журналистлар аҳли сиёсий етук, масъулиятли, ҳалол ва виждонли, ўз ишини яхши биладиган, мамлакатимизнинг ватанпарвар кишиларидан иборат бўлишига эришмоғимиз даркор".

Қаламнинг ўткирлиги

Кишилар қалбини забт эта олиш

Сиёсий етуклик

Масъулиятни ҳис этиш

Ҳалол ва виждонли бўлиш

Ўз ишини яхши билиш

Ватанпарварлик

Мазкур талаблар ҳамкасбларимизнинг касб малакаси ва маҳоратига, қолаверса уларнинг фуқаро сифатидаги жўшқин фазилатига айланмоғи керак. Улар мамлакатимиз раҳбари белгилаб берган 6 асосий тамойилни ҳаётга татбиқ этишда жуда-жуда қўл келади. Демак, журналист ўзининг шахси-камоли, ижодий фаолияти билан Ватан равнақи, юксалиши йўлида жонбозлик кўрсатиши даркор. Улар айни шу фазилатлар билангина XX1 асрга дадил кириб борадилар, шу фазилатлар билан кенг омма фикрининг холис тарғиботчиларига айланадилар. Янгича ҳаёт тарзи, келгуси асрга ёруғ юз билан кириб бориш истаги шуни тақозо этмоқда.

Хуршид ДЎСТМУҲАММАД

Бошинг омон бўлсин, ўзбегим!

"АЁЛ ЖИНСИ КЕТМАС ҲАЁТДАН ИЗСИЗ"...

Зулфия номидаги мукофот таъсис этилгани муборак!

Ифтихор

Зулфия номидаги давлат мукофотининг таъсис этилиши ҳақидаги Фармон Ҳумо қуши мисол ҳаммамизнинг руҳимизни тўлқинлантириб, борлиғимизни яна бир поғона кўтариб, қалбимизни эзгуликларга тўлдириб юртимиз узра учиб юрибди.

Элу юртнинг машъал қизларини тақдирлашга муносиб мукофот номини танлашда вариантлар кўп бўлганига ишончим комил. Ўзбек номини оламга олиб чиққан момоларимиз кўплигидан азалдан фахрланиб келамиз: Тўмарис, Нодирабегим, Гулбаданбегим, Барчиной, Саодат... Айрим вилоятлар, туманлар теграсида шу номдаги мукофотлар анчадан бери хотин-қизларимизнинг руҳини кўтариб келмоқда. Оила йили, Аёллар йили муносабати билан улар кўпаяётгани ҳам рост.

Республика миқёсидаги энг хайрли мукофот таъсис этишда Зулфияхоним номида тўхталиб, Президентимиз хотин-қизларга нечоғли муҳаббатли эканликларини, уларга аталган эзгуликлари қалбларида бисёр эканини шу қутлуғ юртнинг фарзанди сифатида, шу буюк юртнинг отаси сифатида яна бир бор намоён этдилар.

Муборак мукофот кимларга берилиши ҳақида Фармонда мухтасар айтилган. Мен қалбимга қулоқ тутиб унинг ҳам ўз мезони борлигини англадим. Атрофдаги тўлқинли, ҳаяжонли фикрлар қалбим тепкинига ҳамоҳанглигидан фахрландим.

Зулфия мукофоти аёлу қизларимизнинг энг улуғ фазилати - Ватанга муҳаббатлари, элу юрт дардида ёниб яшаганликлари, жўшқин фаолиятлари учун берилади. Зулфия мукофоти аёлнинг Аёллиги - қалбининг оқлиги, фидойилиги, сержилолиги, жўшқинлиги, меҳри уммонлиги, метин садоқати, туганмас сабри, битмас бардоши, сўнмас оташи, борингки, Аёлнинг ерлилиги ва айни пайтда самовийлиги, Аёл оламининг ноёблиги учун берилади.

Бу фазилатларнинг ҳаммаси ва яна қанча фаришта фазилатлар элида ва оламда суюкли бўлган, миллатини ва башариятни тенг суйган Зулфияхонимда бор эди.

Бор эдигина эмас, Зулфияхонимнинг вужуди, табиати уларни ўзида асраб туролмасди. Улар бир умр ўз таъсир доираларини тобора кенгайтириб бу фазилатларни бошқаларга юқтириб, кул босган қалбларни аланга олдириб келганлар. Бундай қизлари бор юрт саодатли, бундай қизлари бор халқнинг қадди ҳамиша тик!

Машъаллик юкини адл кўтарганлари, эргашганлар, ҳавас қилганларнинг кўплиги учун ҳам Зулфияхоним саксон ёшда шеърларида - /яна қандай шеърларда!/ "Божлиман элиму, юртга бир умр!" дея баралла айта олдилар.

Ҳа, кўпга жўровозлигимдан фахрлана айтай: Зулфия номидаги мукофотини таъсис этиш - Ҳукуматимизнинг энг хайрли, энг эзгу ишларидан бири бўлди!

Қанча-қанча замондошларимиз энг муносиб қадрга - Зулфия мукофоти лауреати нишонини тақиб юришга лойиқлар! Шунинг учун Фармоннинг ўзи аёлларимиз учун катта байрам бўлди. Зеро, Зулфияхоним бир шеърларида шундай башорат қилганлар:

Аёл жинси кетмас ҳаётдан изсиз...

Ҳаммамизнинг изимиз, қадамимиз қутли бўлсин!

Раҳима ШОМАНСУР

БИЗ КОНИМЕХЛИКЛАР ИСТАГИ...

Ўзим "Ҳуррият"га обуна эмасман, лекин туман ҳокимияти рўпарасидаги газета дўконига келадиган 1-2 нусха "Ҳуррият"ни олиб ўқиб тураман.

Унда яхши мақолалар кўп, лекин негадир Конимехдан ҳеч нарса чиқмайди. Газетанинг бу томонларда ҳам мухлислари кўплигини унутманглар-да!..

Мен газетангизда ҳаётий воқеа-ҳодисалар, оилавий муаммолар, ёш келинларга маслаҳатлар, ёшлар тарбиясига, медицинага доир мақолалар ҳамда мунажжимлик башорати мунтазам чиқишини истар эдим.

Фароғат РАЖАБОВА,
Навоий вилояти
Конимех туман марказий касалхона ҳамшираси

ЙЎҒ-Э!

Танқид — санъат,
уни тушуниш — тафаккур

ТАЛАБАЛАРНИНГ "ЖУМА ОҚШОМИ"

Хабар

Тошкентдаги Талабалар шаҳарчасида ўтказиладиган анъанавий "Жума оқшоми"нинг навбатдаги тадбирида Ўзбекистон халқ артисти, Навоий мукофоти совриндори Шерали Жўраев меҳмон бўлди. У гавжум давра иштирокчилари ҳузурида ўзининг машҳур "Ўзбегим", "Қарашларга", "Мен ишқ элининг", "Андижон томонларда" сингари бир қанча қўшиқларини куйлаб, кўпчиликнинг олқишига сазовор бўлди. Таниқли ва арзанда ҳофиз янги қўшиқларидан бирини айта туриб шундай лутф қилди: "Бу муқаддас заминдан сотқинлар, ватанфурушлар, ақидапарастлар чиқмаган. Бу заминдан фақат олиму фозиллар, маърифатли, маънавиятли инсонлар етишиб чиқиб, ўзларининг илмлари билан дунё аҳлини лол қолдирганлар. Сиз азиз ёшлар, ана шу маърифатпарвар авлодларимизга муносиб фарзандлар бўлиб етишинг!"

Барно ИСОҚОВА

Раддия

БИЛМАГАНИНИ СЎРАБ ЎРГАНМАГАН ОЛИМ

ёхуд билимсизлик, бирёқлама қарашнинг зарари хусусида

Б.АМИНОВ,
тарих фанлари номзоди,
Н.МАҲКАМОВ,
филология фанлари номзоди

Ўқув юртларига абитуриентларни қабул қилиш жараёнида Президентимиз ташаббуси билан жорий қилинган тест тизимининг қўлланиши қисқа вақт ичида ўзининг адолатли мезон эканини аниқ намойиш қилди. Билим ва малакани баҳолашнинг жаҳон амалиётида тан олинган ушбу усулига кўпчилик ишонч билан қараяпти. Унинг афзалликлари ҳақида олимлардан тортиб, мактаб ўқитувчилари-ю ўқувчиларигача муносабат билдириб, уни такомиллаштириш борасида ўзларининг қимматли таклиф ва истакларини изҳор этмоқдалар.

Кўпчилик тест усулини маъқуллаб турган бугунги кунда унинг ижобий хусусиятларини қадрсизлантириш, оммани чалғитишга ҳаракат қилмоқчи бўлганлар ҳам онда-сонда бўлса-да, учраб турибди. "Тест синовлари: уч танқидий мулоҳаза" ("Ҳуррият", 1999 йил 9-15 июнь) мақоласининг муаллифи З.Исомиддиновнинг мулоҳазалари ана шундай фикр уйғотади.

Муаллиф "...тест тизими аввалги синов усулларига қараганда илғор ҳисобланар экан, уни жорий этиш асосида намоён бўлаётган айрим нуқсонлар, йўл қўйилаётган камчиликларни бирма-бир таҳлил этсак, мақбул фикрларни инобатга олиб, такомиллаштира борсак, айни муддао бўларди", — деб ёзади. Бундай куюнчаклик билан билдирилаётган танқидий фикр ва мулоҳазаларни бажонидил қабул қилиш ниятида кейинги сатрларга кўз югуртирамиз. Афсуски, мақолада тест саволларини "Ахборотнома"ларда бериш керакми ёки йўқми қабилидаги бахсталаб муаммодан бошқа жиддий таклифни илғамадик.

Энди мақолада муаллиф томонидан "бирма-бир таҳлил этилган камчиликлар" хусусида тўхталайлик. Энг аввало, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "1999 - 2000 ўқув йилида Ўзбекистон Республикасининг олий таълим муассасаларига қабул тўғрисида"ги Қарорининг маълум банди нотўғри изоҳланган. Тўғриси, муаллиф гап аввалидаёқ ўзи сўз юритмоқчи бўлган мавзу ҳақида умуман чала тасаввурга эга эканлигини билдириб қўяди. Яъни "янги ўқув йилидан бошлаб абитуриентлар айрим мутахассисликлар бўйича тест синовлари билан бир қаторда касбий (ижодий) имтиҳонлардан ўтказиладиган бўлди..." деб ёзади. Воажаб! Ҳолбуки, ижодий имтиҳонлар 1993 йилда — 36 ихтисослик бўйича, 1994 - 1995 йилларда — 47, 1996 йилда — 110, 1997 йилда — 118, 1998 йилда — 119 ихтисослик бўйича ўтказилди. Бу йил эса улар қаторига журналистика ихтисослиги ҳам қўшилмоқда.

Муаллифнинг қуйидаги фикри аввалгисидан ҳам ўтиб тушади. У "тест синовларидан ўтган талабалар орасида илгаригидай ўта бўш ўқувсизлари бўлмаса-да, "ярқ" этиб учраб қоладиган, зукко ёшларнинг камлигини айтиб, "сирасини айтганда, бояги-бояги талабалар", дея "донишманд"ларча бир томонлама ҳукм чиқаради. Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, олий ўқув юртларини аттестациядан ўтказиш жараёнида аниқланишича, тестлардан юқори балл тўплаб, ўқишга кирган талабалар аъло баҳоларда ўқимоқдалар. Ахир, "Умид" жамғармаси орқали муваффақиятли имтиҳонлардан ўтиб, хориждаги энг нуфузли ўқув юртларидаги устоз ва тенгдошларини ўз зукколиклари билан ҳайратга солаётган ёшларимиз ҳам айнан тестлардан юқори балл тўплаган талабалар-ку.

Холислик — инсондаги энг олий хислат, ҳар бир кишидаги иймон, эътиқод ва адолат туйғуси бевосита мана шу хислат билан камол топади. Айниқса, адолат мезони бўлган тест синовларига баҳо беришда холислик бош мезон бўлмоғи лозим. З.Исомиддинов мақоласида қайд қилиб ўтилган мактаб ва лицейлардаги баъзи бир камчиликлар, йўл қўйилаётган хатоларнинг барчасини тестларга ёки "Ахборотнома"ларга келтириб тақаш, образли қилиб айтганда, кураги қичиганда бурнини қашилашдан бошқа нарса эмас.

Келинг, мулоҳазаларимизни энг оддий саволга жавобдан бошлайлик. Хўш, "Ахборотнома"ларнинг чоп этилишидан кўзланган асосий мақсад нима?

Биринчидан, ёшларимизда тестларга нисбатан кўникма ҳосил қилиш.

Иккинчидан, кўпгина ўқув фанлари бўйича ҳанузгача баъзи синфларда сифатли дарсликлар йўқ. Амалдаги баъзи бир дарсликларда эса дастур доирасидаги бир қатор бўлим (мавзу)ларнинг баёни дидактик талабларга, ҳозирги воқеликка тўғри келмайди ёки тегишли мавзулар умуман ёритилмаганлиги сабабли кўпгина ўқувчилар улардан хабарсиз қолиши мумкин, айнан шу кемтикларни маълум мавзуларга бағишланган тест саволлари тўлдиради. Демак, "Ахборотнома"лар бевосита бўлмаса-да, билвосита таълим бериш вазифасини ўтамоқда. Абитуриентлардан талаб қилинаётган мавзулар умумлаштирилиб, барча учун тенг имконият яратилмоқда.

Учинчидан, барча мактаблардаги ўқитувчилар савияси, уларнинг ўз вазифаларига ижодий муносабатларини бир хилда деб бўлмайди. Айнан тест саволлари уларни изланишга, болаларни эса ўқитувчиларга нисбатан талабчанлигини оширишга ундамоқда. Кўпгина ўқитувчилар "Ахборотнома"дан ўқув қўлланмаси сифатида ҳам фойдаланмоқдалар. З.Исомиддинов эса, томдан тараша тушгандек, тест саволлари эълон қилинаётганлиги ўқувчилар билимининг ошишига эмас, аксинча пасайишига хизмат қилаяпти, деган хулосага келади ва бир неча сатрдан сўнг бу ҳукмга зид равишда "ҳар бир фан соҳаси бўйича алоҳида-алоҳида саволлар китобчаси чиқарилса бўлмасмикан?" дея таклиф киритади. Унинг қайси гапига ишониш керак экан?

Маълумки, ҳар бир тест ижод маҳсули, унинг вужудга келиш жараёни кўп босқичлидир. Тестлар умумтаълим мактаблари, лицейлар, олий ўқув юртлари ўқитувчилари томонидан дарслик ва дастурлар асосида тузилади. Ҳар бир тест мутахассислар томонидан бир неча бор тақриз қилинади. Сўнг "Ахборотнома"да эълон қилинади. "Ахборотнома"лар тестларни апробация (синов)дан ўтказишда қўл келади, шу сабабли ҳам мухлислардан ҳар бир "Ахборотнома"да нашр этилган тест топшириқларини синовдан ўтказиш ва шу асосда фикр-мулоҳазаларини юбориш сўралади. Билдирилган мулоҳазалар ўрганилиб, яна бир бор мутахассислар тафтишу таҳлилидан сўнг, экспертлар текширувидан ўтиб, компьютерлар "хотира"сига киритилади.

Муаллиф "саволлар фонди шу зайлда тўлдириладиган бўлса, улар тобора мужмаллашиб кетаверади, олий маълумотли мутахассислар ҳам бош қашиб қоладиган жумбоқлар кавлаб топилаверади", деб ёзади. Ҳолбуки, тест саволлари йилдан-йилга умумийликдан хусусийликка, яъни маълум мавзу ҳақидаги умумий маълумотларни эмас, балки ўша мавзуни чуқурроқ ва ўзига хос хусусиятларини билишни талаб қилмоқда.

Тестлар жамғармасида мумтоз ва ҳозирги адабиётимизга оид асарларнинг таҳлилига, ғояси ва мазмунини талқин қилишга бағишланган мингга яқин тестлар мавжуд. Шу билан бирга адабиёт назариясига бағишланган, жумладан мумтоз адабиётнинг аруз вазнига бағишланган тестлар оз бўлса ҳам учрайди. Негадир мақола муаллифига бу ҳол ёқмаган, бироқ кўпчилик бундай саволларнинг тест жамғармасига киритилишини қўллаб-қувватламоқда (Бу ҳақда "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетасида филология фанлари доктори М.Миртожиевнинг катта мақоласи эълон қилинди). Кўриниб турибдики, З.Исомиддиновнинг фикрича, унга ёқмаган ва у билмаган мавзулардан тузилган тестлар хато.

Мақоланинг бир бўлими "Бобурнинг холаваччаси ким?" деб аталади. Бундай тест жамғарма банкида йўқ ва бўлиши ҳам мумкин эмас.

Чамаси, муаллиф бу ерда Алишер Навоий ва Бобур ҳаёти ва ижоди билан боғлиқ, айнан қуйидаги саволларга ишора қилаётган бўлиши мумкин.

1.Алишер Навоийнинг болаликдан шеъриятга бўлган қизиқишини уйғотган шоир тоғаларининг исмлари қайси жавобда тўғри кўрсатилган? (тўғри жавоб: Мирсаид Кобулий, Муҳаммад Али Ғарибий).

2.Бобурнинг фарзандларидан қайси бири шоир бўлиб, девон тартиб берган?

Бу саволларнинг тўғри жавоблари дарсликларда келтирилган.

Мақоланинг "Янглиш саволларга ким жавоб беради?" қисмида З.Исомиддинов биология фанидан тузилган тест топшириқлари ҳақида фикр билдирган. Ҳақиқатан ҳам "Ахборотнома"нинг 1999 йил 5-сонида 34-савол бўйича кўрсатилган А) ва Е) жавоблар техник хатоларга кўра бир хил берилган. Буни муаллифлар "Ахборотнома" чоп этилаётганда сезишган ва камчилик тўғриланган. Лекин бу ҳол тест саволининг жавобини топишда абитуриентларни чалкаштиради, деган фикр нотўғридир, чунки биологияни чуқур ўзлаштирган абитуриент тўғри жавобни тест топшириғи бўйича топа олади.

Муаллифнинг "ўрта мактабни тамомлаган боладан ўзи танлаган олий ўқув юртига кириш учун камида учта фандан ўн беш минг саволга жавоб топиш талаб этилади" деб ёзиши ўзининг тасаввурида туғилган хаёлга тааллуқлидир. Биргина мисол келтирайлик: тест жамғармасида ўнлаб саволларда мумтоз адабиётдаги маълум байтларда қўлланган шеърий санъатларни топиш талаб қилинган.

Масалан, "Ушбу ғазалда қандай бадиий санъат қўлланган?" тарзда берилган тестларнинг 10дан ортиғида тўғри жавоб "тажнис, талмеҳ" бўлса, айнан шу жавоб бошқа тестларда нотўғри жавоб сифатида берилган. Бу фақат кўриш асосида шаклан эслаб қолувчи, яъни хотирасигагина ишонувчи абитуриентларни қийин аҳволга солиб қўяди. Агар ўқувчи тажнис — омоним сўзлар иштирокида сўз ўйинлари эканлигини, талмеҳ — шоирнинг тарихий, афсонавий воқеаларга, масалаларга, машҳур қаҳрамонлар образига ишора қилиши эканлигини билса, тест саволларида юзлаб байтлар берилса ҳам уни осонгина топа билади. Лекин ёдлаб олиш анча мушкул.

Мақола муаллифи ҳар қандай ўринда ҳам камчилик қидиришга тушиб кетади. Адабиёт ва тарих фанлари ўртасидаги алоқани инкор этиб, "Бобурнома" тарихий мемуар асар бўлганлиги учун бу асар юзасидан тузилган тестлар тарихга тегишли, маълум шоир ёки ёзувчига оид тарихий саналар адабиётга тегишли деб ҳисоблайди. Шу ўринда беихтиёр француз ёзувчиси Л.Вовенаргнинг "Шундай одамлар борки, улар асарни фақат ёзувчининг хатосини топиш учунгина ўқийдилар" деган фикри ёдимизга келди. Бизнинг оппонентимиз ҳам шу йўлдан бориб, "Тарих фанидан тақдим этилган мана бу саволга қаранг: "Қачон Тошкентда таниқли қозоқ адиби Мухтор Авезовнинг ижодига бағишланган илмий конференция бўлди?". Бу тарих фанига эмас, адабиётга тегишли саволку? Қолаверса, унга берилган жавоб ҳам тўғри эмас" деб даъво қилади. Муаллиф Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги тасдиқлаган, нуфузли олимлар: Нарзулла Жўраев, Турсунбой Файзуллаев, Қамариддин Усмоновлар томонидан ёзилган "Ўзбекистон тарихи" (миллий истиқлол даври) 11-синф ўқувчилари дарслигининг 334-бетидаги материал асосида тузилган тестга юзаки қараб, ғайритабиий бир жасорат билан ҳукм чиқаради. Шу ўринда халқнинг бир гапини эслаш жоизга ўхшайди: "Ғат-ғат қилган карнайчи, балога қолган сурнайчи". Мабодо, тест саволларига тўғри жавоб тополмай, яқин кишимиз талабаликка ўта олмаса, бунинг учун айбни тестдан эмас, ўзимиздан қидирайлик.

"Ахборотнома" ўқувчиларига айтадиган ягона фикримиз эса қуйидагича: "Ҳурматли абитуриентлар, эълон қилинаётган тестларни вақт сарфлаб инкор этиш учун эмас, кўр-кўрона ишониш учун эмас, фикрлаш ва мулоҳаза юритиш учун ўқинг!"

ПРОКУРОР ПРОТЕСТИ: У НИМАГА ХИЗМАТ ҚИЛМОҒИ ЛОЗИМ?..

Ҳуқуқий мавзуда ёзишнинг ўзига яраша инжиқликлари кўп

Қиёс

"Ҳуқуқ" газетасини яхши кўраман. Бошқа газеталар чоп этила бошлагач, аста-секин ўз ўқувчиларини топса "Ҳуқуқ" ўз ўқувчиларини топиб, сўнг босмадан чиққан нашр. Демоқчиманки, "Ҳуқуқ" юридик газетаси катта эҳтиёж натижасида дунёга келган... "Ҳуқуқ"нинг қай сонини варақламанг, прокурору терговчиларнинг бир-бирига... ўхшаш мақолаларига кўзингиз тушади. Аммо буни танқид қилмаслик керак, негаки, ўша мақолаларни профессионал журналистлар эмас, балки бош қашишга вақти йўқ ҳуқуқшунослар ёзишмоқда. Ростда, журналистлар қотириб ёзишолмаётгандан сўнг ўта машаққатталаб меҳнатидан ортиб, газетага ул-бул нарса битиб юрган прокурор ёки терговчининг мақоласини "қайтариқ жумла кўп" ёки "янги фикр йўқ" ёхуд "ҳисоботга ўхшаб қопти", дея танқид қилиш ноўрин...

Шу йилнинг 29 март куни таҳририятда "Ҳуқуқ"нинг навбатдаги сонини кўриб ўтирган эдик. Икки мўйсафид кириб келдилар. Салом-аликдан сўнг билдикки, олис Хоразмдан шикоят билан келибдилар. Тасодифни қаранг, шикоятчилар "Ҳуқуқ" газетасининг шу йил 17 февраль сонида чоп этилган Хонқа тумани прокурори ёрдамчиси А.Нурметовнинг "Меҳр-оқибат кўтарилмасин" мақоласидан норози бўлиб келибдилар. Эмишки, мақоланинг сарлавҳаси қанчалик зўр бўлса, унинг остидаги гаплар шунчалик ҳақиқатга зид! Йўғ-э, дедим мен, унчалик эмасдир, отахон?..

Отахон - ёши эллик бешнинг нариберисидаги Олим Қуронбоев шубҳамни пучга чиқарди. Мақолада баён этилган ҳолатларни жумлама-жумла ҳужжатлар асосида далиллаб бердиларки, ишонмасликдан ўзга илож қолмади...

Келинг, азизлар, Хонқа туман прокурори ёрдамчиси А.Нурметовнинг "Меҳр-оқибат кўтарилмасин" мақоласини бирга ўқиб чиқайлик. Таъкидлаб қўяй, мақоланинг изоҳталаб ўринлари анча, устига-устак, муаллиф қаламга олган воқеада "ташлаб кетилган" ("атайлаб яширган" дегани тилим бормади) ҳолатлар кўпки, уни "Меҳр-оқибат кўтарилмасин"ни ўқиш жараёнида тўлдириб бораверамиз. Ҳарна, "Ҳуқуқ" ва "Ҳуррият" газеталари бир бўлиб, бўлган воқеани борича кўрсата олсак. Бунинг нимаси ёмон, тўғрими?

"МЕҲР–ОҚИБАТ КЎТАРИЛМАСИН"

("Ҳуқуқ", 1999 й. 17 февраль, 7-сон)

"Прокурор протест келтирди" рукни остида чоп этилган мазкур мақола шундай жумлалар билан бошланади:

"Баҳодир Отаниёзов эрта тонгда туриб, ҳовлисини оралади. Ёзнинг илиқ ҳавосидан тўйиб нафас оларкан, бугун кун жуда исиб кетишини ўйлади. Деворга суяб қўйилган кетмонини елкасига ташлаб ариқ ёқалаб кетди. ТОМОРҚАСИДА (таъкидлар меники - Т.А.) қовжираб ётган экинларга сув келтириш учун НАСОСЧИНИ саҳармардонда уйғотди. Иккови анча уриниб сув чиқаришди..."

Тан олайлик, жумлалар ўта равон, тасвир ҳақида гап бўлиши мумкинмас. Бундай жумла ортига тиркайдиган туйғулардан озроқ бўлса, бемалол қисса ёки узунроқ ҳикоя ёинки "эссебашара" бир нима юзага келади. Афсуски, Нурметов акамиз бадиий асар битаётгани йўқ, реал воқеликка таяниб мақола ёзаётир. Боз устига, ҳуқуқий мавзуда! Шу боис мақола қаҳрамони ким, унинг ижтимоий келиб чиқиши хусусида ҳам андек маълумот берилса, ўқувчи чалғимайди. Шу боис, изоҳни биз бериб қўяқолайлик:

Баҳодир Отаниёзовнинг асли касби ўқитувчи. Хонқа тумани "Ўзбекистон" жамоа хўжалигида истиқомат қилади. У яшайдиган ҳовли ёнидан, дарҳақиқат, катта ариқ ўтган, аммо ариқ лабига насос ўрнатилмаган, демакки, насос йўқ жойда насосчининг бўлиши ҳам даргумон. Муаллиф тасвир этаётган воқеа 1998 йилнинг 29 май куни содир бўлган. Мазкур воқеанинг ривожи қай тарзда кечганини мақолани ўқиш жараёнида билиб оламиз:

"... Шиддат билан ариқ бўйлаб оқаётган лойқа сувни томоша қиларкан, ўзида йўқ суюнди. Тезроқ бориб томорқасига сув очиш учун шошиб кетди. Орадан ярим соатча вақт ўтиб, томорқага эндигина сув кира бошлаганда, сув пасайиб қолди. "Насос ўчиб қолдимикин?" хаёлидан ўтказди Баҳодир. Яна кетмонини елкасига ташлаб, ариқ бўйлаб кетди. Не кўз билан кўрсинки, қўшниси ариқни боғлаб, сувни ўзининг томорқасига буриб юборибди. Буни кўриб фиғони фалакка чиққан Б.Отаниёзов бироз каловланиб турди-да, шайтонга ҳай деб қўшнисиникига йўл олди, уни инсофга чақириб, бироз сабр қилса, томорқасини суғориб олишини айтмоқчи бўлди".

Қўлимизда "Ўзбекистон" жамоа хўжалиги раиси берган 289-сонли маълумотнома турибди. Унда хўжаликнинг 13-бригадасидан (Б.Отаниёзов хонадонининг шундоққина қаршисида) фуқаро Қуронбоев Каримбойга 0,9 гектар ер пудратга берилгани билдирилади. Ойдинлашмоқдаки, бу ерда томорқанинг ўзи йўқ. Бундан ташқари, Б.Отаниёзов "Ўзбекистон" жамоа хўжалигида ишламас экан, демакки, у бу хўжаликда шахсий томорқаси учун ер олиши ҳақиқатга тўғри келмайди. Шундай экан, Б.Отаниёзов йўқ томорқасининг нимасини суғоради?

Мақолани ўқишда давом этамиз:

"Унинг эрта саҳардан ҳовлисига кетмон кўтариб кириб келганидан ранжиган қўшниси "Сувни бермайман, олдин биз ичамиз, кейин сизлар олишингиз мумкин", деди. "Майли сувни олинг, фақат инсоф қилиб, катта ариқни боғламанг-да, қўшни", - деди Баҳодир. Икки қўшни муросага келиша олмадилар. У деса, бу дедилар, икки ўртада жанжал чиқди. Жанжал ёқа йиртишгача бориб етди..."

Мақоланинг шу жиҳатига кўпроқ тўхталиш керакка ўхшайди. Боисики, А.Нурметов мақоласининг қаҳрамони Б.Отаниёзов қўй оғзидан чўп олмаган, ювваш ва мўмин инсон сифатида гавдаланади. Аслида ҳам шундайми? "Йўқ!", дея қатъий фикр билдиришим қийин, сабабки, Б.Отаниёзовни яхши танимайман, бинобарин, аниқ гап айтишдан тийилганим маъқул. Аммо ҳужжатларнинг гувоҳлик беришича, ҳақиқий воқеа мутлақо бошқача тарзда юз берган.

Гап шундаки, Б.Отаниёзовнинг "Ўзбекистон" жамоа хўжалигида шахсий томорқа учун ерининг ўзи йўқ. Юқорида айтилганидек, унинг уйи рўпарасида Каримбой Қуронбоевнинг 0,9 гектар пудрат ери бўлиб, унга чигит экилган, Б.Отаниёзов эса Қ.Қуронбоевга тегишли ернинг гирдига бесўроқ маккажўхори экиб ташлаган экан. Воқеа содир бўлган куни соат уч-тўртлар атрофида (А.Нурметов ёзганидек тонг саҳарда эмас!) чигит экилган майдонга ишлов бериш учун трактор келади. Б.Отаниёзов тракторнинг маккажўхориларни босиб майдонга киришига қатъий қаршилик кўрсатади. Икки ўртада чиққан жанжал муштлашув билан якунланади.

Жаноб Нурметов мақоланинг бирор ўрнида "жанжаллашган" қўшнининг исм-шарифини келтирмайди. Ўша қўшни номини биз айтамиз: Мадрим ҚУРОНБОЕВ! Етмишни қоралган бу отахон пудратчи Каримбой Қуронбоевга амаки бўлади!

"Жанжални пулга сотиб оладиган қўшниси эса, дарҳол идорага чопади. У ердан ҳеч кимни топа олмагач, фермага югуради. У ерда хўжалик раиси, ҳокимиятдан юборилган вакил ҳамда қишлоқ фуқаролари йиғини раисини учратиб, Б.Отаниёзов томонидан ҳақоратланганини баён қилади..."

Мадрим ота Қуронбоев "Б.Отаниёзов томонидан ҳақоратлангани"дан эмас, балки қаттиқ калтакланганидан нолийди. А.Нурметов талқинидаги "мўмин-қобил" Б.Отаниёзовнинг отаси тенги инсонга қўл кўтаришгача борганини инобатга олсак, унинг нечоғли "ювваш" экани билинади-қолади.

"Эл оғалари, "катталар" икки қўшнини яраштириб қўйиш учун келишганида Б.Отаниёзовнинг уйи қулфлоғлик, ҳеч ким йўқ эди. Бу масалани маҳаллада муҳокама қилиб, ҳал этиш лозимлигини қишлоқ оқсоқолига топшириб, кетишади..."

Калтакланган Мадрим отанинг аҳволи оғир эди. Дарҳақиқат, бу ҳолни кўриб "Катталар" - Хонқа тумани ҳокими ўринбосари К.Жуманиёзов, жамоа хўжалиги раиси муовини Б.Очилов, фуқаролар йиғини раиси К.Нуриллаев Б.Отаниёзов хонадонига келишганида ҳеч ким йўқ эди. Мақолада ёзилганидек, хонадон соҳиби далага ишлагани эмас, (қайси "дала"да ишлайди?) балки қаёққадир қочиб кетганди! Айни ўша пайтда фожеа юз беради: калтакланган Мадрим ота ўз уйига етмай, мадорсизланиб йиқилади ва... шундоқ йўл устида ҳаётдан кўз юмади.

"Орадан кўп ўтмай, "Тамадурвадик" қишлоқ фуқаролар йиғини раиси У.Юсупов бошчилигида бўлиб ўтган фуқароларнинг йиғилишида бу жанжал муҳокама қилинади. Йиғилишда қишлоқнинг "Дургадик" маҳалласида истиқомат қилувчи Баҳодир Отаниёзов ва унинг онаси Ҳалима Рўзибоеваларнинг хонадонларини бундан кейин тўй ва маъракаларга таклиф этмаслик, агарда ўзлари борсалар уларнинг олдиларига таом тортмаслик тўғрисида қарор қабул қилинади. Туман прокуратураси томонидан бу ерда Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 19-моддаси қўпол равишда бузилганлиги қайд этилди. Конституциямизга биноан мамлакатимизнинг барча фуқаролари бир хил ҳуқуқ ва эркинликларга эга бўлиб, жинси, ирқи, миллати, тили, дини, ижтимоий келиб чиқиши, эътиқоди ва мавқеидан қатъий назар қонун олдида тенгдирлар..."

Жаноб Нурметов мақоласида келтирилган қонун ва меъёрий ҳужжатлар, уларнинг талқини хусусида баҳс юритмаймиз. Аммо қишлоқ фуқаролари йиғини қарори хусусида тўхталмасак бўлмас. Сабабки, муаллиф бу ҳақда лом-лим демаган. Аслида, фуқаролар йиғини мажлиси 1998 йилнинг 4-июнь куни ўтказилган бўлиб, уни йиғин раиси К.Нуриллаев бошқарган. Муаллиф эса фуқаролар йиғини раиси деб У.Юсуповни кўрсатмоқда. Гап шундаки, У.Юсупов бу машмашалар "босди-босди" бўлгандан сўнг, яъни 1998 йилнинг декабрь ойида бу лавозимга сайланган. Унгача фуқаролар йиғини раиси К.Нуриллаев эди. Бундан ташқари йиғин қарорида бўлиб ўтган ҳодиса аниқ ва равшан кўрсатилган: **"29 май 1998 йилда пенсионер Мадрим Қуронбоев тут боғидан тутларни бутаб, шакл бериб, уйига қайтаётганида пахта отизида ("пайкалида" демоқчи шекилли - Т.А.) юрган ўқитувчи Отаниёзов Баҳодир уни ҳақорат қилиб, жанжал кўтаради ва Мадрим ота пахта ери ҳақида тушунтирса ҳам унга ҳужум қилиб, қаттиқ уради ва шу ерда (Мадрим ота) вафот қилади. Ҳозирги кунда ҳуқуқ-тартибот органи ходимлари текшириш ишлари олиб бормоқдалар."** Шу кўчирманинг ўзиёқ жанжал нимадан бошланиб қандай фожеа билан якунланганини кўрсатиб турибди. Негадир Нурметов бу ҳақда ҳам тўхталмайди. Чамаси, муаллиф ўзи истаган хулосани чиқаришга берилганидан, воқеанинг изоҳталаб ўринларини очиқ қолдиради-да, қонунга ёпишади:

"... Фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари тўғрисида"-ги Қонуннинг 7-9 моддаларига асосан қишлоқ фуқаролар йиғини томонидан қарор қабул қилишда, йиғилиш маслаҳатчилари ҳамда вакилларнинг учдан икки қисми қатнашганда ваколатли ҳисобланади ва баённома тузилиб имзоланади, деб кўрсатилган. Лекин, "Томадурвадик" қишлоқ фуқаролари йиғинида атиги 7 нафар вакил ва битта маслаҳатчи қатнашган, холос. Қабул қилинган қарор ҳатто туман ҳокимига тақдим қилинмаган..."

Чумчуқ сўйса ҳам қассоб сўйсин, дейдилар. Аммо ўша қассоб чумчуқни бошидан эмас, оёғидан сўйса додингизни кимга айтасиз? Демоқчиманки, А. Нурметов юқоридаги қонунни қанчалик тўғри талқин қилса, ўша қонун бузилишига асос бўлган ҳолатни шунчалик нотўғри кўрсатади. Яъники, фуқаролар йиғинида муаллиф ёзганидек, "атиги 7 нафар вакил" эмас, нақ 380 (уч юз саксон!) нафар киши қатнашади. Йиғилиш қарорида яққол ёзиб қўйилган бу рақамни наҳотки Нурметов акамиз "кўрмаган" бўлса?

"... Ана шуларни инобатга олиб, туман прокуратураси томонидан протест келтирилди. Ушбу протест 1999 йил 24 январда кўрилиб, қаноатлантирилди. Б.Отаниёзов, унинг онаси ва оила аъзоларининг фуқаролик ҳуқуқлари тикланди.

А.Нурметов,
Хонқа туман прокурори ёрдамчиси"

Мақола тугади. Бироқ бизнинг мулоҳазаларимиз тугаганича йўқ.

МАРҲУМГА... ПАСПОРТ КЕРАКМИ?

Сарлавҳадан ажабланманг, азизлар. Қонунга кўра, киши вафотига "Ўлим ҳақида гувоҳнома" ҳуқуқий асос ҳисобланади. "Оила" кодексининг 223-моддасида Ўлимни фуқаролик ҳолати далолатномаларини ёзиш органларида қайд этмасдан марҳумни дафн қилиш тақиқланади, дея қайд этилган. Шу кодекснинг 225-моддасида ўлимни қайд этиш учун тиббий гувоҳнома, марҳумнинг шахсини тасдиқловчи ҳужжатлар тақдим этилиши кўрсатилган. Фалакнинг гардишини қарангки, марҳум Мадрим Қуронбоев юқорида тилга олинган қоидаларга хилоф равишда кўмилди. Тўғри, марҳумдан у дунёда ҳужжат сўралмайди, бироқ ҳужжат тирикларга керак. Негаки, кўзимизга бир парча қоғоз бўлиб кўринган ҳужжат олдида вақтики келса тирик инсон марҳумдан-да ожиз бўлиб қолиши мумкин экан...

М.Қуронбоев омонатини топширгач, шу куниёқ милиция ходимлари мурдани экспертизага олиб кетади. Марҳумнинг укаси экспертиза хулосаси ҳақида йигирма кундан кейин эшитади. Эътибор беринг, 20 кундан сўнг хулоса олаётгани йўқ, хулоса ҳақида кимдандир эшитяпти. Экспертиза хулосасисиз эса ФҲДЁ томонидан ўлганлик ҳақида гувоҳнома берилмайди, ўлганлик ҳақида гувоҳнома бўлмаса ижтимоий таъминот бўлими томонидан дафн маросимларини ўтказиш учун икки ойлик нафақа миқдорида бериладиган ёрдам пули ажратилиши мумкинмас. Хулласки, марҳумнинг яқинлари ёрдам пули олиш учун ижтимоий таъминот бўлимига боришса - ўлганлик ҳақида гувоҳнома сўрайди, ФҲДЁ гувоҳнома бериш учун экспертиза хулосасини талаб қилади, экспертлар эса марҳумнинг паспортисиз хулоса берилмаслигини билдирмоқда! Марҳумнинг паспорт ва амбулатория картасини фожеа юз берган куни туман ИИБ ходимлари олиб кетишган ҳамда шу кунгача негадир қайтаришмаган! О. Қуронбоевнинг айтишича, акасининг паспортини қайтаришларини сўраб кўплаб қилган мурожаатларидан сўнг туман ИИБ паспорт бўлими томонидан 1998 йилнинг 16 сентябрь куни марҳум номига... 10 кунлик паспорт ёзиб берилибди?! Бу мантиқсизлик ақлга сиғмайди: нима, 10 кунлик паспорт марҳумнинг хуними?

Дарвоқе, суд-тиббий экспертизасининг хулосасига кўра, марҳум М.Қуронбоев юрак қон томири касаллигидан вафот этган эмиш. "Бўлмаган гап! - дейди О.Қуронбоев. - Акам бир умр темирчилик билан шуғулланган. Вафотигача ҳам шу ҳунарни ташламади. Юрак қон томири дардига чалинган одам темирчилик қилолмаслиги ёш болага ҳам аёнку?!" Қайдам, мен - медицинадан йироқ одамман. Бироқ марҳумнинг паспорти ва амбулатория картаси ҳанузгача унинг яқинларига берилмаётгани, шу фожеа юзасидан қишлоқ фуқароларининг турли идораларга тинимсиз аризалар ёзишаётгани, дафн олдидан ювиш чоғида майит баданида кўкимтир изларни кўрган шоҳидларнинг фикрини эшитиб, О.Қуронбоев мулоҳазаларида мантиқ йўқ эмас, деган хаёлга боради киши...

МАҚОЛАДАН МАҚСАД НИМА?

Билдирилаётган мулоҳазаларни бу саволга менинг жавобим сифатида қабул қилишингизни истардим. Мазкур мақолани ёзишдан мақсад "Б.Отаниёзов - марҳум М.Қуронбоевнинг қотили!" деган фикрни илгари суриш эмас. Илло, марҳум ўз ажали билан ўлганми ёки калтак заҳриданми - буни аниқлаш ҳуқуқшуносларнинг иши. Бироқ, айни шу ишга масъул бўлган А.Нурметовнинг хатти-ҳаракатлари анча тушунарсиз: марҳум билан боғлиқ можаро ҳали ниҳоясига етмай "Ҳуқуқ"қа мантиқсиз мақола ёзиш нега керак бўлиб қолди? Мақсад — бор-йўғи битта протестни матбуотда кўз-кўз қилишми? Модомики, ният Б.Отаниёзовнинг ҳуқуқларини тиклашга қаратилган экан, нега воқелик бир ёқлама, бузиб, "лирик хаёллар"га чалғиб талқин қилинди?

Мана, А.Нурметов томонидан "унутилган" яна бир факт. Юқорида айтилганидек, бўлиб ўтган муштлашувдан сўнг Б.Отаниёзов қаёққадир қочиб кетади. Унинг уйи тинтув қилинганида, қурол, ўқ-дорилар топилади. Ва у Жиноят Кодексининг 248-модда 1-қисми билан айбланиб, Хонқа тумани судининг 14.05.1998 йил ҳукми билан тўрт ой муддатга қамоқ жазоси берилади.

А.Нурметов бундан, бехабар эдими? Йўқ, бохабар эди! Айни шу шахс туман прокурори вазифасини бажариб турган пайтида шикоятчига йўллаган расмий жавоб хатида (10.08.1998 й. № 14) юқоридагилар баён этилган ва унда А.Нурметовнинг имзоси қўйилган-ку?

Б.Отаниёзовнинг-ку, фуқаролик ҳуқуқлари жаноб Нурметов саъй-ҳаракатлари натижасида тикланибди. Яхши. Аммо прокурорнинг протести ўша маҳаллада истиқомат қилувчи фуқароларнинг кўнглидаги шубҳа-гумонларни тарқатиб юборармикан? Негаки, Хонқа тумани "Ўзбекистон" жамоа хўжалиги ҳудудидаги "Дурвадик" маҳалла аҳли ҳамон пойтахтдаги нуфузли идораларга шикоят қилишни тўхтатишганича йўқ. Шикоятлар эса Республика Прокуратурасига, ундан вилоятга, вилоятдан эса туман прокуратурасига жўнатилмоқда.

А.Нурметов эса мудом бир хил рақам ва бир хил мазмунда жавоб йўллаш билан овора. Мана, унинг жавобларидан биттаси:

"... Қуронбоев Мадримни ўлими юзасидан Отаниёзов Баҳодирга тегишли чора кўрилмагани ҳақида ёзган аризангиз бўйича жиноят иши туман прокуратурасида ўрганилди. Аниқлашича ва жиноят ишида мавжуд суд-тиббий экспертизаси хулосасига қараганда М.Қуронбоев юрак қон томири касаллигидан вафот қилгани аниқланган.

Б.Отаниёзовга жиноят иши бўйича ЎзР.ЖКни 248-моддаси 1-қисми билан 14.07.1998 й. куни Хонқа туман суди томонидан 4 (тўрт) ой муддатга қамоқ жазоси берилган. Туман прокуратураси томонидан Хонқа туман судининг ушбу ҳукми асосли деб топилди.

Ушбулардан норози бўлсангиз вилоят прокурорига шикоят қилишингиз мумкинлигини тушунтираман".

Қайси идорага шикоят қилмасин, аризаси айланиб-айланиб туман прокуратурасига келиб тушишига Қуронбоевларнинг аллақачон ақли етган. Матбуотга мурожаат қилишининг боиси ҳам шунда бўлса, эҳтимол...

Турсунали АКБАРОВ

P. S. Ҳуқуқий мавзуда таҳлилий-танқидий мақолалар ёзиш ғоятда синчковликни талаб қилади. Ҳуқуқшуноснинг ўткир нигоҳига журналистнинг қалби уйғунлигидан вужудга келган холислик яхши самара беради. Яна бир нозик жойи - фактлар ўжарлиги у ёки бу мақсадда гапни "олиб қочиш"га йўл қўймайди. Назаримда, "Меҳр-оқибат кўтарилмасин" мақоласида шунга яқинроқ ҳолат кўзга ташланади...

ҚАЧОН БАРҲАМ ТОПАДИ?!

Луқма

Шаҳар маршрутлари бўйлаб қатновчи автобусларга эрталабми, кечқурунми, ҳар хил одамлар чиқишади. Баъзилари ёш бўлса, баъзилари жуда кекса. Улар орасида кундалик шифохонага қатнаётган беморлар ҳам бўлиши мумкин. Айниқса, кечқурун ишдан толиқиб ёки боши оғриб қайтаётган кимсалар кўп бўлади. Шундай пайтларда автобус ҳайдовчиларининг магнитофонни ванғиллатиб, айниқса, хорижий қўшиқларни баралла қўйишлари қулоққа шунақаям "ёқадики"... Қизиғи шундаки, йўловчилардан биронтаси ҳам бу воқеага лом-мим деёлмайди. Балки, шофёрларнинг дўқ билан билет сўраганиёқ уларнинг нафасини ичига тушириб қўйса керак. Кўпинча, эътибор берсангиз, ҳайдовчилар ёнларига ёшгина қизларни ўтирғизиб қўйишади ва манзилга етгунча улар билан бемалол чақ-чақлашиб кетишади. Баъзан шу туфайли автобус йўлда бир-икки бор қалиб ҳам кетади. Ахир, юздан ортиқ одамнинг ҳаёти унинг қўлида-ку? Айниқса, бу ҳол фақат мен ҳар куни қатнайдиган автобусда авж олган. Бу аҳволни текшириб, уни бартараф қилиш мумкинмикан ўзи?!

Мардона СОБИРОВА

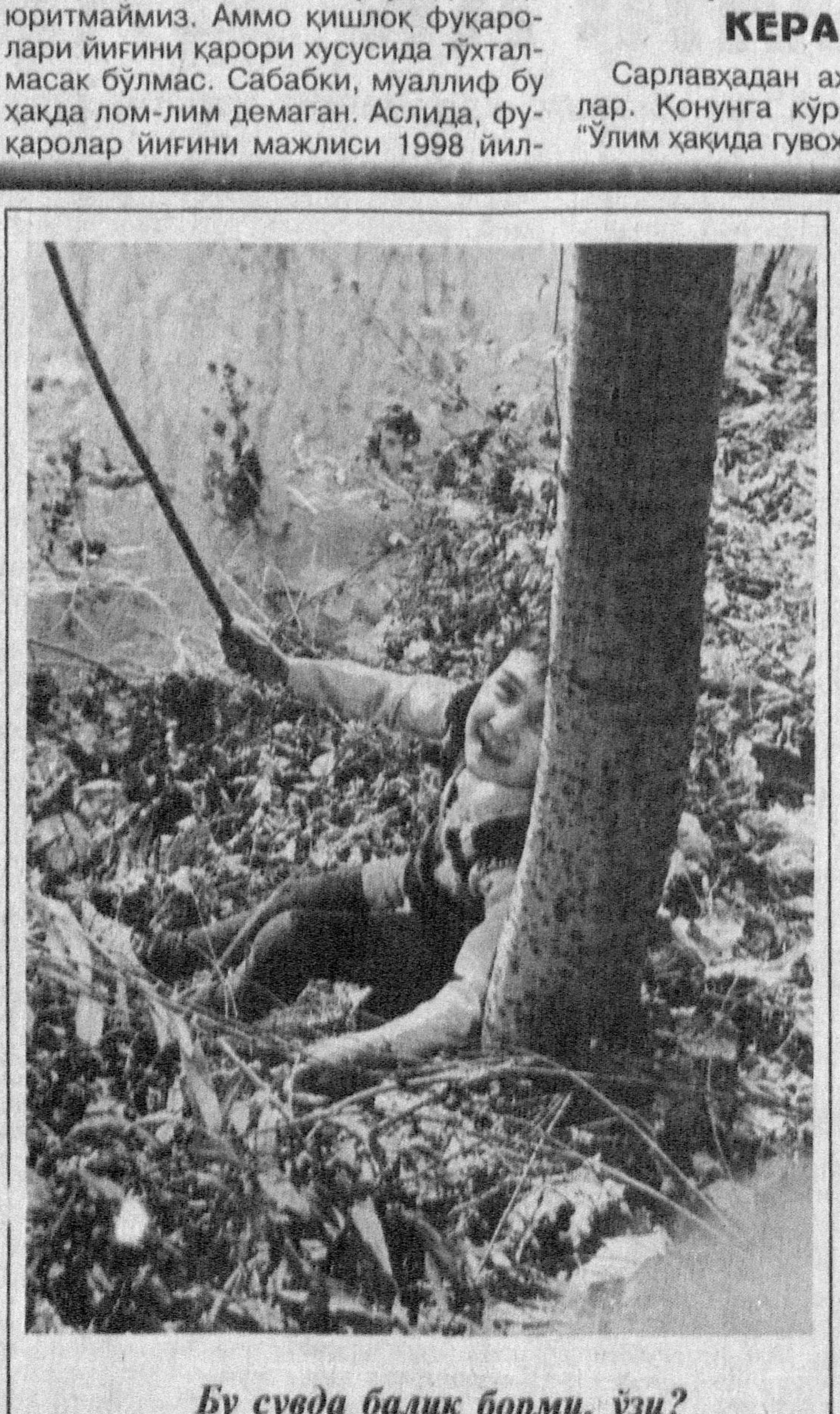

Бу сувда балиқ борми, ўзи?

ХАЛҚ МАНФААТИНИ КЎЗЛАБ...

("Ўзбекча гапиролмайсизми?". "Ҳуррият", 1999 йил 9 июнь)

Жавоб

Маълумки дунё бўйича энг кенг тарқалган олти тил (инглиз, француз, испан, араб, рус, хитой) халқаро тил саналиб, халқаро анжуманларда шу тилларнинг бирида маъруза қилинади. Бу билан бирон миллат тили камситилмайди ёки бир давлат раҳбари ўз тилини билмас экан деган хулоса чиқарилмайди.

"ЭКОСАН" Халқаро жамғарма ҳисобланиб, Республикамиздаги хорижий мамлакат элчихоналари ва қўшма корхоналар билан ҳамкорликда иш олиб боради. Жамғарманинг ҳар бир тадбирида маҳаллий ташкилотлар билан бир қаторда хорижий давлат вакиллари ҳам иштирок этади. Хорижликлар ҳозирча ўзбек тилини мукаммал билишмайди. Республикамиздаги экологик носоз жойларга хорижий сармоядорлар эътиборини жалб килган ҳолда ҳомийлик ёрдамларини ташкил қилиш мақсадида айрим йиғилишлар уларга тушунарли бўлган, халқаро тил ҳисобланган, рус тилида олиб борилади.

Яқинда миллий матбуот марказида ўтказилган матбуот конференциясида махаллий мухбирлардан ташқари чет эл ахборот агентлигидан мухбирлар ҳам иштирок этишди. Мақсад Тожикистон алюмин заводининг салбий таъсиридан зарар кўрган Сурхондарё вилоятидаги экологик аҳволга хорижий сармоядорлар эътиборини жалб қилган ҳолда аҳолига уларнинг инсонпарварлик ёрдамларини ташкил қилиш. Анжуманда иштирок этган мухбир Хонбиби Холмат қизига ("Холмат" эмас, "Ҳиммат қизи" — **таҳр.**) "ЭКОСАН" жамғармасининг раиси Ю.Шодиметовнинг рус тилида маъруза қилгани ўзбек тилиға ҳурматсизлик бўлиб кўринган. Масалага бундай бир ёқлама қарашни қандай изоҳлаш мумкин. Кўтарилган муаммо халқаро миқёсда бўлгач, маъруза ҳам халқаро меъёр даражасида бўлиши керак-ку.

Ю.Шодиметов ўз нутқини инглиз тилида гапирганда бу қандай баҳоланар эди? Балки, "ўзбек олими инглиз тилида нақ ярим соат эркин нутқ сўзлади" деб ғурур билан ёзармиди? Ўз миллати ва тилига кўр-кўрона ёпишиб олиш, ҳали миллатпарварлик дегани эмас. Хар бир нарсани ўз ўлчови билан ўлчаш лозим. Халқаро миқёсдаги анжуман ҳам халқаро меъёрларга риоя қилинган ҳолда ўтказилиши лозимлигини анжуман иштирокчилари билишлари керак.

"ЭКОСАНИНФОРМ"

ТАҲРИРИЯТДАН: "ЭКОСАНИНФОРМ" жавоби қандоқ ёзилган бўлса, шундоғича эълон қилинди, зеро, матндаги имловий хатолар учун зукко газетхонлар "Ҳуррият"ни айблаб юрмасинлар.

"Ўзбекча гапиролмайсизми?" мақолачаси муаллифи йиғинлар ДАВЛАТ ТИЛИДА олиб борилишини, маърузалар ДАВЛАТ ТИЛИДА ўқилишини истаяпти, холос. Ҳусусан, Миллий матбуот марказида бўлиб ўтган ЎША тадбирда қатнашган 5О га яқин журналистдан бор-йўғи ўнга яқини русийзабонлар бўлган бир пайтда ярим соатлик маърузанинг ЛОАҚАЛ ЯРМИНИ ўзбекча гапириш мумкин эди-ку, деб ёзғирмоқда. Назаримизда, унинг бу эътирози фавқулодда туғилмаган, "Уч йилдан буён ЭКОСАНнинг кўпгина анжуманларида бўлдим. Лекин бирор маротаба ҳам бу йиғилишлар соф ўзбек тилида олиб борилмаяпти" деб ёзади. Кўринадики, мухбир қизимиз ҳам халқаро анжуманда ўзбекча гапириш "мумкин эмаслигидан" ёки ўзбек тили "иш бермаслигидан" бехабар. Шунинг учун бўлса керак раддияда мухбирнинг истаги "Ўз миллати ва тилига кўр-кўрона ёпишиб олиш ҳали миллатпарварлик дегани эмас" дея талқин қилинмоқда. Майлию, бироқ худди ўша марказдаги қатор ХАЛҚАРО анжуманларда хорижий элчихона вакиллари кўпчиликни лол қолдириб ЎЗБЕК тилида гапирганларини, бу билан учрашувларнинг ХАЛҚАРОЛИГИГА заррача путур етмаганини қандай изоҳлаш мумкин?!

Сафар

ТАРАҚҚИЁТ ВА АНЪАНАВИЙ ҲОКИМИЯТ

ёхуд демократиянинг арабча кўриниши

Ҳозирда Араб дунёсида миллий давлатчилик, ўзаро интеграция ҳамда ривожланишнинг замонавий илғор кўринишларини ўзлаштириш, уларни жамият ҳаётига миллий анъаналар билан уйғун ҳолда татбиқ этиш тўғрисидаги турли ғоя ва таклифларни муайян шароитларга кўра амалга ошириш қийин кечмоқда.

Бу борада энг катта тафовутлар Ғарб дунёсининг Араб давлатлари ижтимоий воқелигига суқилиб кирган сиёсий-иқтисодий манфаатлари, улар юзага келтирган мафкуравий зиддиятлар, турли сиёсий-диний кучлар, ривожланиш даражаси ва молиявий ресурсларнинг тенгсизлиги, энг муҳими эса, Араб дунёсида мутлақ монархия ва ўрта асрларга хос уруғ-қабилачилик асосларига таянувчи анъанавий сиёсий ҳокимият шаклининг ҳозиргача сақланиб қолаётганидадир. Айниқса, кейингиси мазкур давлатлардаги сиёсий ҳокимиятчилик тузилмаларини ислоҳ қилишда катта тўсиқ бўлаётир. Чунки бир томондан, кундан-кунга илгарилаб кетаётган инсоният тараққиёти, демократик тамойилларнинг тобора кенгроқ ёйилиши, иккинчи томондан эса, ўз миллий-диний анъаналарини сақлаб қолган ҳолда шиддаткор ҳаёт билан ҳамоҳанг тарзда қадам ташлаб, давр талабларига дош берувчи сиёсий-иқтисодий тузилмаларни ташкил этиш истаги каби омилларни айни шу масалага келганда "бошини қовуштириш" Араб давлатларига кўп ҳам насиб этавермаяпти.

Аммо шунга қарамасдан, маълум бир "ислоҳотлар"ни амалга ошириб, мазкур муаммонинг "устидан сакраб ўтишга" интилаётган, ҳатто сезиларли даражада ижобий натижага эришган Араб давлатлари кўп ҳам кўзга ташланмоқда. Хусусан, Форс кўрфазида жойлашган (араблар уни Араб кўрфази деб аташади) Бирлашган Араб амирликлари (БАА) замонавий тараққиёт ва анъанавий ҳокимият масаласини "ўзи учун ижобий ҳал қилган" ҳамда "парокандa араб қабилалари"нинг бирлашуви-интеграцияси муваффақиятини таъминлай олган давлат бўлиб турибди. Минтақада турли сиёсий-диний блок ва блокчалар ўз олдиларига қўйган мақсадларга эришишда деярли ижобий силжишлар қилолмаётган бир шароитда БААдаги етти амирликнинг "мўъжазгина бирлашуви" кўп бора таъкидланаётгандек, ҳозирча вақт синовига дош бериб келмоқда...

60 - 70-йилларда бугун Араб дунёсининг савдо ва молиявий марказига айланган мамлакатнинг Дубай, пойтахт Абу-Даби каби шаҳарлари ўрнида фақатгина баъзи шайх ва амирларнинг ҳашамдор қальалари, саҳро қуёши остида тутаб-ёнаётган ўртача-бешта хамми-қадар уйлар, тупроқ кўчалар ва яккам-дуккам палма дарахтларидан бошқа киши эътиборини тортадиган айтарли бирор-бир жозибали манзарани учратиш амримаҳол эди. Бу нарсани мамлакат тарихини ўзида акс эттирувчи манбаларда ҳам яққол кўриш мумкин.

Асосан 60-йиллар атрофида топилган йирик нефть конларини англияликларга арзон-гаровга сотиб, мўмайгина даромад кўрадиган амир ва шайхларнинг мутлақ ҳукмронлиги остидаги Амирликларнинг саҳро тараққиёти мамлакатни буткул четга қарам қилиб қўйганди. Ўз ҳукмронлик ва хўжалик юритишларида ислоҳот ўтказиб, яшаш тарзларида бироз ўзгариш қилишмаса ҳоллари буткул хароб бўлишини тушунган Абу-Даби, Дубай, Шаржа, Фужейра, Умм ал-Кайвайн, Рас ал-Ҳайма ва Ажман сингари етти тарқоқ мустақил амирлик ҳукмдор шайхлари 1971 йилда бирлашишиб федерал кўринишдаги ягона Бирлашган Араб Амирликлари давлатини вужудга келтиришди. Етти амирлик ҳукмдорлари бирлашар экан, ўз олдиларига ота-боболаридан мерос бўлиб келаётган давлатчилик анъаналарига содиқ қолган ҳолда Араб дунёсининг янада интеграциялашуви ва бирлашувига хизмат қилувчи, ирқи, дини, миллатидан қатъи назар бу мамлакатда яшовчи барча инсонларнинг ҳуқуқ, эркинликларини таъминловчи, уларни ҳимоя қилувчи, замонавий тараққиёт талабларига жавоб берувчи ва иқтисодни, Ислом ва Араб жамиятида қўркув ва хавотирдан йироқ бўлган Демократик режимнинг барпо қилиниш ўзларининг бош стратегик мақсадлари қилиб олдилар (ҳар қалай, мамлакат Конституциясида шундай белгиланган).

Не замонлар ислоҳот кўрмай тор диний мафкура доирасида биқиқлик ва қолоқликка маҳкум бўлиб, ёпирилиб кириб кела бошлаган Ғарбнинг олатасир ҳаёт кўринишлари зарбидан деярли яроқсиз ҳолга келиб қолган амирликларнинг сиёсий-иқтисодий турмуш тарзини изга солиш мамлакат ҳукмдорлари ҳам ўзларининг бадавийча (саҳройича) ҳаётларидаги кўп нарсалардан "воз кечишни" талаб қиларди.

Аммо мутлақ монархия ва уруғ-қабилачиликка, моҳиятига кўра эса тор исломий мафкурага асосланган амирлик жамиятига демократик тамойилларни (демократик бўлмаса ҳам унга ўхшаган) қандай қилиб олиб кириш лозим, деган жумбоққа амирликнинг ҳукмдор шайхлари осонлик билан жавоб топишди.Бу ечим сиёсий ҳокимиятга миллий-диний анъаналардан келиб чиқиб, демократияни жорий қилишни, яъни "демократиянинг амирлик шайхлари ва мафкурасига маъқулроқ, мосроқ, фойдалироқ ўринларини танлаб олиш, қолганини эса Ғарбнинг ўзига ҳавола қилиш" қабилидаги ўзига хос ва мос қарашини ифодаларди. БАА ижтимоий-сиёсий ҳаёти, ривожланишининг ҳозирги қиёфаси ана шу ўзига хос ва мос йўлнинг натижасидир.

Энди Ғарб демократиясининг БАА сиёсий тузилмаларига кўрсатган "каромат"ига келсак, уни фақатгина ҳокимиятнинг айрим бўғинларида, фуқаролар ўртасидаги айрим эркинликларда (диний-иқтисодий) ва кўпроқ иқтисодий эркинликларда сезиш мумкин. Сиёсий ҳокимият моҳиятига кўра деярли ҳеч бир ўзгаришга учрамаган: аввалги мутлақ монархия ва обрўли шайхлар, қабила ва оилаларнинг бошқарувдаги ҳукмронлиги. Бу "фойдаланишга ортиқ ярамай қолган эски чопонга ямоқ солиш" ёхуд аввалгиси тарозисига кўра уни янгиси билан алмаштириш"дек бир ҳолатни эслатади.

Мамлакатда ҳеч қандай сиёсий партиялар, соғлом мухолиф кучлар, фуқароларнинг эркин овоз беришлари асосида умумхалқ сайлови ўтказиш деган нарсалар йўқ. Конституцияда булар ҳақида бирор модда топаман деб ҳам овора бўлманг. Мамлакат оммавий ахборот воситалари ҳукмдорлар, мавжуд сиёсий тизим ва унинг сиёсатидан бошқа барча масалалар хусусида фикр билдириши мумкин...

1971 йилда қабул қилинган мамлакат конституциясида (бу конституция 1996 йилгача даврий ҳисобланарди, бироқ шу йили у БАА Олий Кенгаши томонидан доимий деб қабул қилинди) давлат ҳокимиятлари ва бошқарув қуйидагича белгиланган: Олий Кенгаш, Президент, Миллий Федерал Кенгаш (МФК), Вазирлар Маҳкамаси ва мустақил суд. Олий Кенгаш мамлакатнинг олий ҳокимияти бўлиб, унда фақатгина етти амирликнинг ҳукмдорлари аъзо бўла оладилар ҳамда улар ўзларининг ораларидан БАА президентини, шунингдек, Олий Суд раисини сайлайди. У қонунчилик, халқаро шартномаларни ратификация қилиш ва ижроия ҳокимияти ваколатларига эгадир.

Президент Олий Кенгашнинг раиси бўлиб, давлатнинг мутлақ ҳукмдоридир. Шуниси қизиқки, Олий Кенгашда бирор-бир масалани ҳал қилишда ихтилоф пайдо бўлса, Президент қўшилган томоннинг (овозлар тенг келиб қолганда) қарори қабул қилинади ва Олий Кенгаш қабул қилиниши керак бўлган қонун ёки қарорларга Президент қўл қўйгунга қадар норозилик билдириши, ўзгартиришлар киритиши мумкин. Президент қўл қўйгандан кейин эса Олий Кенгаш даъвоси ҳеч қандай кучга эга эмас. Шунингдек, мамлакат Президентини Билл Клинтон ва Борис Ельцинга ўхшаб ишончсизлик билдириш ёки бошқа бирон йўл билан тўғридан-тўғри вазифасидан озод қилиш имконсиздир (тўсатдан ўзи истеъфо беришни истаб қолмаса, албатта). Мавжуд қонунлар давлат бошлиғига бундай "муомала" қилиш ваколатини ҳеч бир ҳокимият кўринишига бермаган. Миллий Федерал Кенгаш ҳам маслаҳатчилик, қонун чиқариш ваколатига эга. Унинг 40 та аъзоси мавжуд бўлиб, улар ҳар бир амирликдан ўша амирлик ҳукмдорининг хоҳишига кўра қонунда белгиланган миқдорда танлаб олинади: Абу-Даби ва Дубайдан саккизадан, Шаржа ва Рас ал-Хаймадан олтитадан, Ажман, Умм ал-Кайвайндан тўрттадан. Аммо сайланган аъзолар алоҳида амирликнинг эмас, бутун мамлакатнинг вакили ҳисобланади. МФК БААга тегишли ҳар қандай масалани муҳокама этиши мумкин, аммо унинг асосий вазифаларидан биттаси мамлакатнинг йиллик бюджетини муҳокама қилишдир. Вазирлар Маҳкамаси ва қонунда мустақил деб белгиланган Суд ҳам ҳокимиятнинг алоҳида тармоқларини намоён қилсалар-да, уларнинг "ҳаёт-мамоти" ҳам охир-оқибатда 7 та амирлик ҳукмдорларининг истак-хоҳишларига бориб тақалади. Уларнинг ички бошқаруви эса деярли монополлашган: юқорида таъкидланганидек, бир гуруҳ шайхлар ва обрўли оилаларнинг қўлида. Масалан, мамлакат Президенти ва Абу-Даби амирлигининг (у БААнинг энг йирик амирлиги) ҳукмдори Шайх Зайд бин Султон ан-Наҳайяннинг ўғли Шайх Халифа бин Зайд ан-Наҳаян тахт вориси, БАА Қуролли Кучлари Бош қўмондонининг ўринбосари, Абу-Даби амирлиги Ижроия Кенгашининг раисидир. Мамлакат Вице-президенти, Бош вазир ва Дубай амирлиги ҳукмдори Шайх Мактум бин Рашид ал-Мактумнинг иккинчи ўғли Шайх Ҳамдам бин Рашид ал-Мактум ҳукмдор ўринбосари ҳамда Молия ва Саноат вазири, унинг укаси Шайх Муҳаммад бин Рашид ал-Мактум эса Дубай амирлигининг тахт вориси ва Мудофаа вазири ҳисобланади. Бошқа амирлик ҳукмдорларининг ўғиллари ҳам мазкур амирликларнинг тахт вориси ва шу сингари катта ваколатларга эга. Уларнинг бошқа ўғиллари ёки қариндошлари сиёсий ҳокимиятнинг турли юқори бўғинларида масъул лавозимларда ишлашади. Хуллас, ҳокимиятнинг юқори бўғинларидан пастга қараб қанчалар "тушсангиз" шунчалик бир-бирига ўхшаш исму шарифларга дуч келаверасиз: кети кўринмас шайхлар ва кети кўринмас мансабдорлар.

Зафар ОМОН

Абу-Даби, Бирлашган Араб амирликлари

(Давоми бор)

МАҒРИБУ МАШРИҚ

INTERNATIONAL LIFE

МУСТАБИДНИНГ КИРДИКОРЛАРИ

Сталин ҳақида норасмий гаплар

Ўтмиш

Эҳтимол, "Яна, Сталин, ҳақидами?" дейдиганлар топилар. Назаримда, "Сталин ва унинг репрессиялари жирканч мустабид тузумнинг афт-башарасини очиб ташлайди. Билиб қўяйлигу, ишқилиб, ортдаги кўприклар ёниб кетган бўлсин.

* * *

Бухарин Сталин ҳақида: "Марксни ўқиган Чингизхон" деган.

* * *

Сталиннинг фамилия, лақаб, ва тахаллуслари:

Оилавий фамилияси - Жугашвили.

Ёш шоир Сталиннинг таҳаллуси - Сосело.

Ўртоқлари орасида - Сосо.

Партиявий лақаби - Сталин.

30-50 йилларда зиёлилар орасида - Хўжайин.

Яҳудий зиёлилари орасида - Балабуст (катта хўжайин).

Закавказеда - Каттамўйлов.

Қамоқ ва лагерларда - Мўйлов.

Артистлар - Мўйлов.

НКВД - Иван Васильевич (Грозний)

Ҳарбийлар - Олий қўмондон.

Партия аппаратида - Бош, Генеральний, Шеф.

Грузин партия ходимлари орасида - Коба.

Англия - Америка дипломатлари, сиёсатчилари, журналистлари - Джо амаки деб номлашган.

* * *

Сталин ҳақида латифалар конкурси учун совринлар: Биринчи ўрин - 25 йил, иккинчи ўрин - 10 йил.

* * *

Сталин Берияга қўнғироқ қилмоқда:

- Лаврентий, трубкам йўқолиб қолди. Чорасини кўр.

- Ўртоқ Сталин, албатта топамиз.

Орадан бир ҳафта ўтди.

- Ўртоқ, Сталин. Трубкангиз йўқолгани муносабати билан қидирув олиб бордик. Сизга суиқасд уюштирилибди. 400 киши ҳибсга олинди. Улардан 389 киши ўз айбини тан олди.

Улар айбланиб, отиб ташланди.

- Шошма, Лаврентий, трубкам топилди.

* * *

Сталин Пржевальскийнинг ўғли эканлиги ҳақида гап-сўзлар ҳам бор. Биринчидан, Пржевальский ва Сталин бир-бирига ўхшайди. Иккинчидан, Сталин туғилишдан икки йил аввал Преживальский Грузиянинг Гори шаҳрида бўлган. Учинчидан, Пржевальскийнинг қаердадир ноқонуний ўғли борлиги ҳақида гаплар ҳам бор.

* * *

1937 йилда генералдан бири Будённийга:

- Семён! Ҳаммани ёппасига қамашмоқда! Бизга нима бўлади?

Будуёний жавоб берди:

- Ҳаммани эмас, фақат ақлилиларни қамашмоқда. Сен билан бизга тегишмайди.

* * *

Бир бола қорга "Сталин" деб ёзди. Отасига 10 йил беришди.

* * *

Украина қишлоқ хўжалик халқ комиссарини Сиёсий бюро мажлисига чақиришди. У сўради:

- Батафсил гапириб берайми, ёки қисқачами?

- Хоҳлаганингизча. Хоҳланг қисқа, хоҳланг батафсил, аммо сизга фақат уч дақиқа вақт берилади, - жавоб берди Сталин.

* * *

Сталиндан сўрашди:

- Ёзувчи Н.ни нима қилайлик. Уни тройцкийчиликда айблашмоқда? Аммо, уни айбсизлиги борасида кўрсатмалар бор. Бу муаммони қандай ҳал қилайлик?

- Инсон бор - муаммо бор. Инсон йўқ - муаммо йўқ - жавоб берди Сталин.

* * *

Бир куни Берия Сталинни уйига келиб, ошпаздан пистолети бор ёки йўқлигини сўради. Ошпаз пистолет нима учун кераклигини сўради. Берия "Сталинни ҳимоя қилиш учун зарур бўлиб қолади" дейди. Сўнг ошпазга пистолет бериб, ҳамиша ёнида олиб юришни тайинлайди. Кечқурун ошпаз Сталиннинг ҳузурига овқат олиб киради. Шунда Берия туради-да, ошпазга буюради: "Қуролни топшир!" Қўрқиб кетган ошпаз пистолетни топширар экан: "Ўзингиз айтдингиз-ку..." деб айтишга ҳам улгурмайди. Чунки Берия шу заҳоти уни отиб ташлайди.

* * *

Гитлер Германияси билан битим имзолаган Сталин шампан бакалини кўтариб, нутқ сўзалди:

- Мен немис халқининг таниқли доҳийси Гитлер учун қадаҳ кўтараман. Мен немис халқи доҳийсининг барча режалари амалга ошиши учун ичаман.

* * *

1940 йил 14 июнда фашистлар Парижни оккупация қиладилар. Сталин топшириғига биноан Молотов Гитлерни бу ғалаба билан табриклайди.

* * *

Эренбург шундай деган: "Сталин ишонган ягона одам бу Гитлер эди. Аммо у ҳам 1941 йил 22 июнда уруш бошлаб Сталинни алдади".

Шарофиддин ТЎЛАГАНОВ,
Юрий Боревнинг "Сталиниада" китобидан таржимаси

ЯНГИ УСКУНА ИХТИРОСИ

Исроил

Беэр-Шевдаги Бен-Гурион университетининг Жеф Гордон ва Даниэль Фраерман раҳбарлигидан олимлар гуруҳи тери саратонини даволаш ва томирлардаги тромбларни йўқотиш учун йиғилган қуёш нурларидан фойдаланиш имконини берадиган ускуна ихтиро қилишди.

Беэр-Шев олимларининг услуби шундан иборатки, қуёш нурлари 20 см ли ферболит тарелка ёрдамида тутилади ва оптик толалар орқали операция қилинаётган хонага юборилади.

Оптик толали сим узунлиги 100 м гача бўлиши мумкин, бироқ бунда қуёш нури ёруғлиги пасаймайди. Янги ускунанинг энг муҳим афзалликларидан бири ундан фойдаланиш мавжуд лазер нурлари генераторларидан бир неча бор арзонга тушади. Агар лазерли операция 120 минг доллар бўлса, қуёш нурлари ёрдамида даволаш атиги бир неча минг долларга тушади, холос.

ЕР ҲАҚИДА

Фан

Ерни шар шаклда эканлигини бундан V-аср олдин Магеллан исботлаган. Айрим ҳолларда ерни шар шаклида эканлигига кўпчилик олимлар горизонтда аввал кема мачтаси, кейин полубаси кўринишини асос қиладилар. Лекин эрамиздан олдин яшаган одамлар ерни шар шаклида эканлигини ой тутилганда билганлар, чунки бу пайтда ойда ерни сояси кўринади. Ушбу фикрни биринчи бўлиб қадимги грек олими Арасту эрамиздан олдинги IV - асрда айтиб ўтган.

Эрамиздан олдин 250 йиллигинчи Мисрнинг Александария шаҳрида яшаётган грециялик олим Эратосфен дунёда биринчи бўлиб ер шаклини аниқ ўлчаб, ҳисоблаган.

Эратосфен қуёшнинг зенитда (Қуёшнинг ерга тик турган пайти) бурчак масофасини бир вақтнинг ўзида икки шаҳарда Александрия ва Сиенада солиштириб аниқ маълумотлар олди. Мисрнинг жанубида 22 июнь куни туш пайтида қуёш ерга нисбатан тик, зенитда бўлади. Бу пайтда ҳатто чуқур қудуқларни ҳам таги кўринади. Шу 22 июнь куни Александрияда қуёш ерга нисбатан зенитда, тик бўлмай 7,2 градусга сурилган бўлади. Қуёшнинг зенит масофасини Эратосфен оддий бурчак ўлчайдиган асбоб - скапиз ёрдамида ўлчайди. Скафис - энг қадимги астрономия асбоби бўлиб ярим сфера шаклдаги градусларга бўлинган косанинг қоқ ўртасига таёқча ўрнатилган бўлиб, бу таёқчани коса четига сояси тушиб туради. Яъни, қуёш тик, зенитда бўлганда таёқчанинг ҳеч қандай сояси бўлмайди. Қуёш сал оғса, таёқчанинг сояси коса четига тушиб маълум градусни кўрсатади. 22 июнь куни Сиена шаҳрида скафис таёқчаси ҳеч қандай соя бермайди. Чунки, қуёш ерга нисбатан тик, зенитда бўлади. Шу 22 июнь куни Александрияда шу ваютда скафис таёқчасини сояси 7,2 фоиз градусни кўрсатди. Эратосфен даврида Александрия ва Сиена шаҳарлари орасидаги масофа 800 километрга тенг эди. Ер айланасининг узунлиги 40000 километрни ташкил этади. Ер айланасини узунлиги ҳисоблади ва Эратосфен уни радиусини ҳисоблади ва бу сон 6370 километрни ташкил қилди.

Ваҳоланки, ҳозирги пайтда ернинг ўртача радиуси 6371 километрни ташкил этади. Биз ерни ўртача радиуси деб изоҳлашимизга сабаб, урни ҳамма радиусларини узунлиги бир хил эмас, чунки ер шакли шардан фарқ қилади. Биринчи бўлиб инглиз олими Исаак Ньютон, ер ўзи ўқи атрофида айланар экан, у сиқилган бўлади. Шунинг учун меридиан ва қутблар ёйи узунлиги турлича. (Меридианда 111,9 километр, қутбларники 110,6 километр). Ер ўз қутбларида қисинган экан, у шарни эмас, сфероидга яқин шаклни эслатади. Хулласки ернинг ҳақиқи шакли шардан ҳам, айланадиган сфероиддан бўлмай, метрларни ташкил қилади. Ер Шаклини ҳақиқий аниқ ўлчами шу кунлари ҳисоблаб чиқилмаган. Бу жуда мураккаб. Бу мақсад учун замонавий ўлчов асбоблари, ерни сунний йўлдошларидан ҳам фойдаланмоқдалар. Тарихда биринчи бўлиб, ер шаклини ўлчаган Эратосфен бўлса, уни табиий ҳақиқий ўлчамини келажакда астроном мутахассислар ҳал қилади.

Илҳом ШЕРМУҲАММАД

Инсонда ҳаё йўқолса - қиёмат бошланади

Ҳаё ва андиша дунёда тартиб сақлашнинг муҳим шартларидан ҳисобланади. Ҳаё йўқолса - ҳеч кимда виждон қолмайди, дунёда тартиб бузилади, кишилар бир-бирига бефарқ қарайдиган бўлиб қоладилар.

* * *

Мамлакатда адолат ҳукмрон бўлмаса, халқнинг аҳволи яхшиланмайди.

* * *

Ёмонлик - барча нуқсонлар мажмуидир.

* * *

Дунёнинг ишлари сиёсатсиз тартибга тушмайди. Агар таълим-тарбия ва жазо тўғрисида қонун-қоидалар бўлмаса, мамлакат ишлари издан чиқади.

* * *

Юксак мартабалару дунёнинг бойлиги, мол-мулклар йўқолиб ва ўзгариб туради. Бундан шундай хулоса чиқади: инсон авлоди ва бу ўткинчи дунё аҳлидан хотира сифатида ёдгорликлардан бошқа ҳеч нарса қолмайди.

Ҳусайн Воиз КОШИФИЙ

Кўҳна Чин мўъжизаси

АЖАБО!

Биргина суварак устида дунё бўйича 386 олим бош қотираркан!

Агата КРИСТИ

СТИМФАЛИЯ ҚУШЛАРИ

I

Хэролд Воринг уларни биринчи марта кўлдан қайтишаётганда кўрганди. У меҳмонхона айвонида дам олиб ўтирар, кун яхши, кўл кўм-кўк, қуёш эса чарақлаб турарди. Хэролд сигарета тутатиб, оламнинг бундай роҳатбахш кунидан ҳузур қилиб ўтирарди. У ёш, келишган ва ҳис-туйғулардан узоқ бўлиб, сиёсатда ўз обрўсига эга эди.

У ҳамма ишни қўйиб Чехословакияда дам олишга қарор қилганди. Стелепка кўлидаги меҳмонхона кичкина бўлса-да унча кўп эмасди. Дам олувчилар асосан чет элликлар эди. Инглизлардан фақат миссис Райс ва унинг турмушга чиққан қизи миссис Клейтонлар бор эди, холос. Хэролд уларнинг иккаласини ҳам ёқтириб қолди.

Элси Клейтон ёқимли, дидли ва жудаям уятчан аёл, миссис Райс эса баланд бўйли, ўзига ишонувчан иродали аёллардан эди. У ҳазилкаш бўлиб, одамлар билан тез тил топишиб кетарди.

Меҳмонхонадаги бошқа одамлар уни қизиқтирмади. Унга тушгача ҳеч ким эътибор бермади. Хэролд уларни кўлдан қайтишаётганда кўрди. Бу иккита аёл унга ғалати бўлиб кўринди. Уларнинг бурунлари қушникига ўхшаш қайрилган бўлиб, турқи совуқ эди. Елкаларига эса қушларнинг қанотига ўхшаган, шамолда ҳилпирайдиган кенг плашлар ташлаб олишганди.

- Худди қушларга ўхшайди. Қушлар эса бахтсизлик аломати, - деди ўзига-ўзи Хэролд.

Аёллар у ўтирган айвоннинг ёнидан ўтиб кетишди. Улар ёш эмасди, деярли элликлар атрофидаги бир-бирига жуда ўхшаган опа-сингиллардай эди. Хэролднинг ёнидан ўтишгач, иккаласи ҳам унга қараб қўйишди. Уларнинг бу қараши унга қизиқ туюлди. Хэролд уларга жуда қизиқди. Қуёш чиқиб бўлганди, у совқотди. Ўзича ўйлади:

- Даҳшат, намунча совуқ бўлишмаса.

Миссис Райс унинг хаёлини бўлди. Сакраб туриб унга жой кўрсатди. Кейин сўради:

- Ҳозиргина меҳмонхонага кирган аёлларни кўрдингизми?

- Плаш ташлаб олишганми? Ҳа, олдиларидан ўтдим.

- Бу балки сиз учун қизиқ туюлар. Уларнинг турқи қандайдир совуқ.

- Қизиқ, булар польшалик аёллар-ку. Жуда яхши оиладан. Фикрингизга қўшилиш учун улар билан яқиндан танишишим керак...

— Миссис Райс соатига қаради.

- Тушлик вақти бўлди. Қўнғироқни чалиб юборасизми, Мистер Воринг.

- Албатта, Миссис Райс.

Қўнғироқни чалиб жойига қайтиб келгач, сўради:

- Қизингиз қаерда?

-Элсими? Бирга сайрга чиққандик. Эридан хат олибди. Тушликка келмаса керак.

- Эридан? - Хэролд ҳайрон қолди. - Элсини эрга теккан деб ўйламагандим.

Миссис Райс унга қараб қуруққина жавоб берди:

- Бахтга қарши Элси турмушга чиққан.

- Эрини ёқтирмайсизми?

- Алкоголнинг ози ҳам, мистер Воринг, бахтсизлик келтирар экан.

- Ичадими?

- Ҳа. Жудаям рашкчи. Характери жуда тез, - у хўрсинди. - Ҳаёт қийин экан, мистер Воринг. Ҳаётимни Элсига бағишлаганман. У ёлғиз фарзандим. Унинг бахтсизлигини кўриш мен учун осон эмас.

Хэролднинг аёлга раҳми келди. Элси Клейтон 25 лар атрофида эди. У аёлнинг меҳрга тўла кўм-кўк кўзларини, ёқимли табассумини эслади. Унга бўлган муносабати дўстона эмаслигига тушунди.

Элсининг ҳаёти шафқатсиз одам билан боғланганди.

II

Хэролд Воринг бошқа инглизлар каби тил билмас эди. Шу кунгача бу уни безовта қилмаганди. Дунёнинг кўп меҳмонхоналарида ҳамма инглизча гаплашса, нимага безовта бўлсин? Лекин четдаги бу жойда маҳаллий тил словакнинг бир шеваси бўлиб, ҳатто официантлар, хизматкорлар ҳам фақат немис тилида гаплашишарди. Хэролд умуман тушунмади. Шунинг учун ҳам у Миссис Райс ва Элси унга таржимон бўлганларида жуда хурсанд бўлди.

Эрталабки ҳаво яхши эди. Бир неча хат ёзиб бўлгач, Хэролд соатига қаради, ҳали овқатланишга вақт бор эди. Пастга кўлга тушди, кейин қайин ўрмонзорига бурилди. Беш минутлар сайр қилгач, таниш овозни эшитди.

Яқин орада қандайдир аёл ўксиб йиғларди. Хэролд овоз келаётган томонга борди. Аёл - Элси Клейтон эди. У кесилган дарахт устида ўтирар, юзини беркитиб ғамдан йиғларди. Хэролд иккиланиб қолди. Кейин унга яқинлашиб секин сўради:

- Миссис Клейтон - Элси?

Элси унга қаради. У ёнига ўтириб яна сўради:

- Нима бўлди? Тинчликми? Ёрдамим тегар.

У бош чайқади.

- Йўқ. Ҳеч ким ёрдам бера олмайди.

- Эрингизми?

У маъқуллади ва қалтироқ овозда тушунтирди:

- Онамни безовта қилишни хоҳламайман. Агар билса хафа бўлади.

Хэролднинг унга раҳми келди:

- Ҳа, ачинарли ҳол.

Элси унга эри ҳақида гапириб берди:

- Унинг жаҳли мени даҳшатга солади. Рашки жудаям ёмон. Агар, агар бирор кишига гапирсам, шундай жанжал кўтарадики.

Хэролднинг аччиғи чиқди. У кўп аёллардан эрларининг рашклари ҳақида эшитган, уларнинг рашкдан хурсанд бўлганларини ҳам кўрган. Лекин Элси улар тоифасидаги аёллардан эмасди. Элси осмонга қаради:

-Қуёш ботибди, салқин тушган. Кета қолайлик.

Улар меҳмонхона тарафга кетишди. Бироз юришгач, олдиларида уларга қараб келаётган нотаниш одамни кўришди. Улар кийган кенг плашидан уни танишди. У турқи совуқ аёллардан бири эди. Хэролд қизариб кетди. Бу аёл уларнинг ўтирганини кўрибдимикин?

Агар кўрган бўлса, ўйлагандир...

Хэролд ўзини ноқулай ҳис қилди.

III

Шу куни кечқурун Хэролд хонасига соат ўнлардан кейин келди. Учинчи хатни ёзиб бўлиб, тўртинчисини бошлаётганда эшик тўсатдан очилиб, хонага Элси Клейтон отилиб кирди. Ранги оқариб кетганди. У шивирлаб гапирди:

- Эрим. Тўсатдан келди. Мени ўлдирса керак. Жудаям тентак. Уни киргизманг.

У оёқда базўр турарди. Хэролд ёрдамлашмоқчи бўлиб олдига яқинлашганда эшик тарақ этиб очилди. Эшикда эркак киши турарди. У ўрта бўйли, қуюқ қошли ва қора сочли бўлиб, қўлида йўғон таёқ ушлаб турарди. Жаҳл билан бақирди:

- Ана у поляклар рост гапирган экан. Сен бу билан ўйнашиб юрибсан.

Элси йиғлаб юборди:

- Йўқ, йўқ, Филипп! Ёлғон.

- Ёлғон! Сени шу ерда топганим ҳам ёлғонми? Ифлос, сени ўлдираман.

У қўлини кўтарди. Элси қўлининг тагидан ўтиб хонадан чиқиб кетди. Филипп Клейтон орқасидан чопди. Хэролд ҳам иккиланмасдан уларнинг орқасидан югурди. Элси коридор охиридаги хонасига кириб кетди. Эшикни қулфламоқчи бўлганди, Филипп итариб юборди ва кўздан ғойиб бўлди. Хэролд Элсининг қичқириғини эшитди. Бироз тургач, хонага яқинлашди.

Элси дераза олдида турарди. Хэролд киргач, Филипп Клейтон таёғини кўтарди. У қўрққанидан нима қилишини билмай ёнидаги столдан оғир қоғоз қутисини олиб унга отди.

Клейтон кесилган дарахтдай қулади. Элси қўрққанидан қичқирди. Хэролд эшикда нима қилишини билмай қотиб турарди. Қиз эрининг олдига чўккалади. У қандай йиқилган бўлса, шундай қимирламай ётарди.

(Давоми келгуси сонда)

Инглизчадан Нилуфар МУҲАММАДИЕВА таржимаси

Ўзингни англаб ет!
ҲУРРИЯТ Мустақил газета
16 - 22 июнь
24 (126) сон

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократлаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир Хуршид ДЎСТМУҲАММАД

Таҳрир ҳайъати: Азамат ЗИЁ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Амирқул КАРИМОВ, Наим КАРИМОВ, Озод ШАРАФИДДИНОВ, Аҳмаджон ЎЛМАСОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-2.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй. Телефонлар: 133-69-45, 136-53-63

Индекс:
Якка обуначилар учун — 233 Ташкилотлар учун — 234

«Шарқ» нашриёт- матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Барно ИСОҚОВА

Босиш вақти — 21.00
Топширилди — 21.30
Буюртма — Г 0484

Муаллиф фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Ошкора

ОЗОД АКАГА АЙТАР ГАПИМ БОР

Юбилейдан кейинги ўйлар

Одатда бирор адибнинг таваллуди нишонланадиган бўлса, тантанали кун олдидан газета-журналларда мақолалар чоп этилади, радио-телевидение орқали эшиттиришлар ва кўрсатувлар уюштирилади. Бироқ юбилей ўтгач, ҳаммаёқ сув қуйгандек жимжит бўлиб қолади.

Мен шу одатни бузмоқчиман - гарчи Озод ака Шарафиддиновнинг таваллуд куни аллақачон ўтиб кетган бўлса-да, у киши ҳақида уч-тўрт оғиз сўз айтмоқчиман. Мақсад фақат анъанани бузиш эмас, шароит тақозоси ҳам шу - катта тантаналарда менга ўхшаган на унвони, на орден-медали бор осий бандаларга сўз берилмайди.

Мен Озод аканинг шогирди эмасман, Озод ака билан яхши сирдош ҳам эмасман, баъзи адибларга ўхшаб Озод ака билан сафарларга чиқмаганман (Уларга яхши маънода ҳавас қиламан).

Мен Озод аканинг мухлисиман. Албатта, у киши билан жуда кўп учрашганман, суҳбатларини олганман. Қолаверса қачон, қаерда Озод аканинг мақола ёки тақризларига кўзим тушса, албатта ўқийман ва доим маънавий озуқа оламан.

Камтаринлик қилмай очиғини айтсам, мен Озод акага ўзимда руҳий яқинлик сезаман. Ўйлайманки, ул ҳазрат нега на унвони, на бирор ордени бор пандавақи ўзини менга тенглаштиряпти, деб хафа бўлмаслар. Бўлмайдилар! Чунки Озод ака манманлик ва кибр-ҳаводан холи инсон. Ва бу - у кишининг хислатларидан бири.

Пахтакор ўлкада ўсиб-улғайганимиз учунми биз ҳаммамиз озми-кўпми пахта қўйиш дардига чалинганмиз. Жисмонан қадди ғоз, руҳан абгор кимсалар бор, улар букчайиб яшашни касб қилишган ва шундан, худоё тавба, лаззат оладилар. Бировлар эса тик туриб яшашдан, ўз фикрига эга бўлишдан ўзини бахтиёр ҳис этади. Озод ака иккинчи тоифага тааллуқли, у пахта қўйишдан ҳазар қиладиган ориятли, мағрур инсон. У ҳеч қачон, ҳеч қандай амалдор қаршисида букчаймаган, ҳеч кимга сажда қилмаган, ким бўлишидан қатъий назар, дилидаги гапни башарасига тик айтган. У жангчи, майдондан қочмайдиган, курашдан тоймайдиган жангчи.

Узоқ ўтмишдан то шу пайтгача ҳали бирорта раҳбар бирорта ходимини лаганбардорлиги учун жазоламаган. Бунинг сабаби оддий. Биз ҳаммамиз ўзимизни баркамол инсон ҳисоблаймиз. Оғизда қандайдир қусурларимиз борлигини тан олсак-да ичимизда ўзимиз ҳақимизда жуда ижобий фикрдамиз, айнан шунинг учун лаганбардорнинг алёрига чиппачин ишонамиз. Тилёғламачи сизни яхши одам, деб мақтаса "йўқ, ёмонман" демайсиз, ростдан яхшиман деб ўйлайсиз. Лаганбардор ҳатто бизда йўқ фазилатни мақтаса ўшанга ҳам ишонгимиз келади. Ва шу тариқа лаганюардор қўлида ўйинчоққа айланганимизни сезмай қоламиз.

Айниқса қалам аҳли - инсон руҳи ва хулқ-атворини яхши биладиган адиблар кишиларнинг кўнглини овлашга, авраб лақиллатишга устаси фаранг бўладилар, моҳир созанда сингари нағма чалиб ҳар қандай бошлиқни ўйинга туширадилар. Ва бошлиқ қулоғига мойдек ёқадиган алёр эвазига лаббайгўйнинг нуқсонларидан кўз юмади, ишга лаёқати борйўқлиги, қўлидан иш келиш-келмаслиги ўз аҳамиятини йўқотади. Алқисса, лаганбардорлик ёғлиқ амал, катта бойлик, юксак унвонларга эришишда зўр қурол. Аммо лаганбардорликни ҳам эплаган қилади. Озод акага ўхшаган шартакилар эплолмайди. Майли-да, лаганбардорликдан тилни тия олиш маълум маънода жасорат-ку!

Баъзи мунаққидларимизда ғалати одат бор, улар асарнинг бадиий савияси, сифатини таҳлил қилиш ўрнига авваламбор муаллифнинг амали ва мавқеига кўпроқ эътибор берадилар. Адиб қанча юқори лавозим эгалласа мақола ҳам шунча мақтов-олқишга сазовор бўлади. Фикримга исбот талаб қилмоқчи бўлганлар давлат ёки ёзувчилар уюшмаси раҳбариятида ишлаган ёзувчиларимиз ҳақидаги қуруқ мақтовдан иборат тумтароқ тақризларни эсласин. Ҳозир ҳеч ким ўша мақталган шоҳона асарларни ёдга олмайди, ўқимайди.

Шу жиҳатдан олиб қарасак, Озод ака ўз шаънига доғ туширмаган камдан-кам мунаққидлардан бири. У бирорта амалдор адиб ҳақида яланғоч маддоҳликдан иборат мақола ёзмаган, ҳар ҳолда мен учратмаганман. У фақат ўзига ёққан ёки ёқмаган, уни ҳаяжонга солган ёки дарғазаб қилган асарлар ҳақида ёзади. У ёзувчини катта-кичикка ажратмайди, ёзувчининг амали, довруғи, шуҳрати, мавқеи уни қизиқтирмайди, унинг учун фақат яхши ёки ёмон ёзувчи бор.

У ҳеч қачон бирор нарсанинг илинжида қўлига қалам тутмаган. Шу боис таъмагирлик, замонасозлик каби жирканч тушунчалар унга мутлақо ёт. Бу унинг яна бир хислати.

Агар бирор муассасанинг раҳбари ўз қўл остидагиларнинг фикрини эшитишни истамаса, бирор ташаббус билан чиққанларни жеркиб ташласа, мунозарага тоқати бўлмаса, зид гапирганларни душманга чиқарса, ўзи истамагани ҳолда ходимларини лоқайд ижрочиларга, хўжакўрсинга ишлайдиган иккиюзламачиларга айлантиради. Бундай ходимларни тушуниш мумкин, уларнинг нуқтаи назари қуйидагича бўлади: "Ташаббус кўрсатиб ёки ўз фикримнинг тўғрилигини исботлашга уриниб бошлиқдан гап эшитгандан кўра, тинчгина аравамни судраб юрганим маъқул. Ишқилиб, катта амалдан, тагимдаги машина, яхши даромаддан, текин чет эл сафарларидан - хуллас талай имтиёзлардан айрилиб қолмасам бўлди, бошлиқ эса, билганини қилсин", қабилида иш тутадилар. Демак бошлиқ тўғри гапирадими, нотўғрими "сизники маъқул" деб тураверади. Бошлиқ золим ва баджаҳл бўлган ташкилотларда қўрқув ҳукмронлик қилади. Қўрқув эса ташаббусни бўғади, қуллик, боқимандалик, тушкунлик кайфиятини туғдиради, натижада ходимлар руҳан синадилар, астойдил ишлашдан чўчиб айтганни қилиб юраверадилар. Айни пайтда бор кучларини бошлиқни мақташга сарфлайдилар - яхши кўрганларидан эмас, қўрққанларидан. Бундай муҳит ҳукмрон муассаса бир кун албатта инқирозга учрайди.

Озод ака қандай муҳитда, қандай раҳбар қўл остида ишламасин, тушкунликка тушмаган, букилмаган, синмаган, қулга айланмаган. У ҳар қандай вазиятда ҳам ҳақиқат ва адолатнинг қарор топиши учун ҳормай ва тинмай курашган. Бу - унинг яна бир хислати.

Озод ака ўз қадр-қимматини биладиган, эътиқодига садоқатли, диёнатли ва камтарин инсон. У улфатларда энг оддий одамлар, "хашаки" касб эгалари билан ўтиришдан ор қилмайди, у сотқинлар, иккиюзламачилар даврасидан ҳазар қилади.

Шахсий мулоқотларда менга ҳазратнинг яна бир хислати аён бўлди. Ул зот ҳамсуҳбатини қунт, диққат ва сабр билан тинглай олади. Бу эса фақат одобли, маданиятли, олижаноб инсонларга, ҳақиқий зиёлиларга хос фазилат!

Айрим катта-кичик ташкилот раҳбарлари ҳар хил мажлисларни яхши кўрадилар. Негаки мажлисбозлик улар учун энг қулай ниқоб. Бирор қарор чиқса дарҳол мажлис қилиб, қарор бўйича тадбир ўтказилди, деб ҳисобот берилади. Амалда ҳеч нарса қилинмайди - кейинги қарор чиққунча ялло қилиб юрилади. Қатор одил қарорларнинг ҳаётга татбиқ этилмай қоғозда қолиб кетишининг сабаби ҳам шунда - амалий ишни мажлислар билан алмаштиришда. Ишёқмас кўзбўямачилар шунинг учун мажлисбозликни яхши кўрадилар. Турли-туман анжуманларни жондан севадиган яна бир тоифа шахслар бор. Булар сафсатабозлар, лўттибозлар. Улар оғиз кўпиртириб ўзларини содиқ инсон қилиб кўрсатмоқчи бўладилар, оми бандаларнинг қўйнини пуч ёнғоққа тўлғазадилар.

Кузатганмисиз, мажлисларда эснoқни яширишга уриниб, мудроқни ҳайдаш учун ўзини чимчилаб, қийналиб, эзилиб ўтирган бандаи бечоралар йиғин тугаб ташқарига чиқишлари билан тутқунликдан, азобдан, ташвишдан қутулгандек чеҳралари очилиб кетади. Қалбаки жиддийлик, сохталикнинг ўрнини табиийлик эгаллайди.

Маънавиятни ўлдирадиган иккита нарса бор, бу - ёлғон ва айнан мажлисбозлик. Шу икки қусур мавжуд муассаса ёхуд ташкилот вақт ўтиши билан албатта жаҳолат ва рутубат ботқоғига ботади. Фақат ҳақгўйлик ва самимият барқарор жамиятдагина маънавий баркамолликка эришиб бўлади.

Лўттибозлик, сафсатабозликнинг ашаддий душмани Озод ака сон-саноқсиз мажлисларда вақтини зое кетказиш ўрнига ўзини мутолага бағишлаб бир саҳифа ўқишни афзал кўради. Рост-да, соатлаб гап сотиб ўтиргандан кўра битта гугурт чўпи ишлаб чиқарилса давлатга ҳам, халққа ҳам, элимизга ҳам нафи кўпроқ бўлади.

Санъат аҳли ўртасида, ёзувчими у, хонандами, ёки бастакорми, рақобат мавжуд. Қизиғи шундаки, санъаткорда қобилият қанча кам бўлса, у шунча кўп ҳасадчи, ғийбатчи, ғайир бўлади. Даҳолар эса ғайирликдан юқори туради.

Озод ака кимнингдир орқасидан ҳасад ёки ғаразгўйлик қилишни ҳеч қачон ўзига эп кўрмаган. Зеро, ўз фикрини бировнинг башарасига очиқ айта оладиган одам ғийбатга ҳожат сезмайди.

Озод аканинг яшаш тарзи, ҳаётий шамойиллари, эътиқодига садоқати ибратга лойиқ. У яхши маънода ўжар инсон. Кимдир амал ва бойликка лаганбардорлик билан, кимдир зўравонлик, муттаҳамлик қилиб эришади. Озод ака бу ҳаётда нимагаки эришган бўлса, ўжарлиги, машаққатли меҳнати, букилмас иродаси туфайли эришган.

Совун кўпиги сингари омонат обрў бор, ўткинчи мавқе ва бевафо амал келтирадиган мўрт шуҳрат бор, бари қуёш нури тушиши билан шудрингдек эрийди-кетади. Шу боис тустовуққа ўхшаб шишинадиган баъзи амалдорлар, санъаткорлар атрофдагиларда фақат кулги уйғотади. Озод ака ҳеч қачон кулги бўлмаган. Шишиниш жаҳолат белгиси, Озод ака маърифатли, фозил олим, унинг обрўси ҳам, нуфузи ҳам, шон-шуҳрати ҳам ҳалол ва росмана, устивор ва боқий.

Улуғ шахслар оддий бўлади, деган ҳикмат бор. Озод ака оддий инсон. Айни пайтда қалби эҳтиросларга очиқ, завқли одам. Кўп нарсаларга ишқибоз - адабиётга, аскияга, тарихга, шахматга, аёл латофатига, ҳажвга, гўзалликка, улфатга, келишган қадди-қоматга, саёҳатга, чиройли суҳбатга, донолар баҳсига...

Зукко ва зийрак, теран фикр ва нозик дидли, айни пайтда ўзига ва бошқаларга ўта талабчан Озод ака ҳали кўп ажойиб асарлари билан бизни хушнуд этади.

Ҳозир Президент девони, Вазирлар Маҳкамасида бир қатор шуурли, ғайратчан давлат арбоблари пайдо бўлган, улар Президентимизнинг улуғ режаларини амалга ошириш борасида астойдил меҳнат қилишяпти. Адабиёт соҳасида шундай инсонлардан бири Озод Шарофиддиновдир. Унинг ўзбек адабиёти равнақига қўшган ҳиссаси беқиёс!

Озод аканинг фаолияти, фидойилиги Президентимиз томонидан юқори тақдирланди. Бу юксак баҳо Озод ака ҳақидаги битикларимда зиғирча муболаға йўқлигининг ёрқин далилидир.

Бироқ ушбу мақолани ўқиганларда Озод ака ҳеч қандай камчилиги йўқ авлиё экан-да, деган фикр туғилиши мумкин. Йўқ, авлиё эмаслар. Инсон боласи борки бирор нуқсони бўлади, фарқи бировда кўпроқ, бировда камроқ - кимдир айёр, кимдир манман, кимдир иккиюзламачи, кимдир айғоқчи, кимдир анойи, кимдир фирибгар, кимдир мақтанчоқ бўлади. Мен, мисол учун, охирги тоифага кираман, ҳатто унвоним йўқлиги билан мақтанаман. Ҳақиқий санъаткор ҳамкасбларидан қайсидир жиҳати билан ажралиб туриши керак, деб оқлайман мақтанчоқлигимни.

Энди Озод акага келсак, тақсирнинг хулқ-атворларини тафтиш қилиб, қусурларини санаб ўтирмай битта ножўя гапларини эслаш билан кифояланиб қўяқолайлик.

Гап шундаки, 70 ёшларини нишонлаётганда Озод ака мени сал ранжитдилар, ўша кечада ул зот, Оллоҳдан яна ўн йил умр сўрадилар. Ажабландим, бунақа педант, бунақа қитмир эмас эдилар-ку, бағри кенг, танти инсон эдилар-ку!

Катта ака, юракни кенгроқ қилиб баракалироқ, кўпроқ умр сўрайверинг! Иншоллоҳ, биз мухлисларингизнинг дуолари ҳамда Яратганнинг марҳамати билан ҳали узоқ умр кўргайсиз.

Озод ака, Сизга айтадиган яна битта жуда муҳим гапим бор. Худо ҳаққи, зўр гап! Аммо уни ҳозирча сир сақлашга қарор қилдим. Насиб этса, саксон йиллигингизни нишонлаётган кунингизда айтаман.

Демак, сизга саломатлик ва сабр тилаб

Фарҳод МУСАЖОН

"РИШТОНДАН ГАПИРАМИЗ!"

Умрингизга барака!

Бир файласуф инсонни энг кўникувчан мавжудот деб атаган экан. Бўлса бордир. Зеро, одамнинг муҳитга, шароитга, ранг-баранг муносабатларга, турмуш тарзига мослашиб кетуви нисбатан осонроқ кечар. Аммо инсоннинг ўзи ёқтирмаган касбига кўникиб кетувидан кўра оғирроқ, изтироблироқ жараён бўлмаса керак. Бу энди ҳар куни саккиз-ўн соат, балки ундан ҳам кўпроқ вақт мобайнида ўзи суймаган ошни мажбурлаб ичиб ўтириш билан баробар.

Ва аксинча, қалбга ўтиришган, меҳр уйғотган касб-ҳунарнинг ўзига хос оҳанрабоси бўлади. Бу сеҳроҳанрабога банди бўлган одам ундан осонликча қутулолмайди, тўғрироғи, ундан қутулишни, ундан айро тушишни асло-асло истамайди. Бундай вазиятда маошнинг камлиги ҳам, келажакда "кўтарилиш" имконияти деярли нолга тенг эканлиги ҳам, ҳатто мазкур касбнинг бениҳоя оғир эканлиги, зинҳор "раҳмат" олиб келмаслиги ҳам — бари-бари унутилади. Бундайроқ тилда айтсак, совуққон, мулоҳазакор ақлнинг уни ўчиб, юрак ўз ҳукмронлигини ўтказа бошлайди. Ўрислар бунақа одамларни "чудак" деб аташади, ўзимизда эса "анақароқми-ей, ўз фойдасини билмайдими-ей..." қабилидаги таъна-дашномлар билан кифояланишади.

Журналистлик сирли оҳанрабоси бор касб-ҳунарлардан бири - матбуот қозонига тушиб олмоқнинг ўзи бир мушкул иш, тушиб олгандан сўнг эса чиқиб кетмоқлик ундан ҳам минг бора мушкулроқ кечгуси.

Хўп, газета-журналларда-ку, ҳеч бўлмаса ора-сира исм-шарифи, шоир айтганидай, "қоп-қор-ра" бўёқларда чоп этилиб турар-да, ҳар нечук, ҳеч бўлмаганда иззат-нафсни қондирар. Аммо назаримизда бутун саъй-ҳаракатлар самараси ҳавога изсиз тўлқинлар сифатида сочилиб кетадиган радио-чи? Ваҳоланки, радионинг-да ўзига ипсиз ва мустаҳкам боғлаб олувчи тенгсиз сир-синоати бор экан.

... Риштон - юртимизнинг қадим гўшаларидан бири. XI-XII асрларда яшаб ўтган улуғ фиққшунос аллома Бурҳониддин Марғилоний асарларида бу номнинг учраб туришиёқ фикримизнинг далилидир. Бугунги кунда Риштон аҳоли энг зич жойлашган туманлардан ҳисобланади. Унда оз эмас, нақ 130 мингга яқин аҳоли истиқомат қилади!

Кўп йиллардан буён шу туман аҳолиси ўзининг радиосини эшитишни канда қилмай келади. Бу орада не-не ақлни шоширадиган телевизорлар чиқди, видеомагнитофонлар пайдо бўлди, аудиокассеталар бўй кўрсатиб қолди, кино-концертларни ҳам кўрсатаверадиган компьютерлар "манаман" деб кўкрак кериб келаяпти... Туман аҳолиси эса барибир ўз радиосини эшитгани-эшитган. Бу ажиб ҳодиса баъзан, очиғига кўчганда, сунъий тараққиёт гирдобига тушиб қолган давримиз кишисининг табиийликка, табиатга интилувидай туюлаверади менга: ҳар қалай, ўз радиойинг - ўзингникида, баландпарвоз гап-сўзларсиз, осмонда ёинки узоқ-узоқларда эмас, шундай ёнгинангда кечаётган воқеа-ҳодисаларни ёритиб турса. Ахир, ҳар куни тонг саҳарда, соат 6 дан 30 дақиқа ўтганда маҳаллий радио нуқталаридан "Риштондан гапирамиз!" деган таниш овоз эшитиб туради-да.

Хуллас, эл учун суюмли бўлиб қолган, турмуш тарзининг ажралмас бир қисмига айланган туман радиосига яқин 30 йилдирки /!/, Абдураим ака Султонов раҳбарлик қилиб келмоқда. "Раҳбарлик" бу ўринда нисбийроқ тушунча, албатта. Бу ўринда елиб-югуриб хизмат қилиб юрибди десак тўғрироқ бўлар.

Бу йиллар мобайнида олий маълумотли педагог Абдураим акага кўп таклифлар бўлди - пули кўп, хизмат машинаси бор лавозимларга ҳам чақириб кўришди, аммо у киши туман радиосидаги камтарингина вазифасида қолаверишни афзал кўрди, яъни ўша айтганимиз, касб оҳанрабосидан ажраб кетолмади. Шогирдларидан Зуфаржон Султонов вилоят телерадиокомпаниясида бош муҳаррир, Расулжон Камолов эса ЎзА мухбири бўлганида дил-дилидан қувониб, улар камолига камол тилаб тураверди.

Биз бугун матбуот фидойилари ҳақида гапирганда чекка туманларда жон куйдириб ишлаётган Абдураим ака Султонов сингари журналистларни асло ёддан чиқармаслигимиз жоиз. Чунки ирмоқлар йиғилиб дарё бўлганидай, куюнчак, ўз касбига содиқ маҳаллий қаламкашлар бугунги матбуотимизни замон талаблари даражасига олиб чиқишга ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшмоқдалар.

Яқинда Абдураим ака Султонов 60 ёшга тўлди.

Биз фурсатдан фойдаланиб, устоз Абдураим акани қутлуғ ёши билан қутламоқчимиз.

Умрингиз узоқ бўлсин, Абдураим ака! Доимо куйиб-пишиб ишлаб, "Риштондан гапириб" юраверинг!..

Абдураҳмон ТАШАНОВ

ЧИПТАНИ ФАРҚЛАМАЙДИГАН КОНДУКТОР

Ёхуд троллейбуснинг орқанги эшиги ёшлар учун қулай

Киноя

Яқинда матбуотчилар уйига бормоқчи бўлиб троллейбусга чиқдим. Унда йўловчилар жуда оз бўлгани учун ўзимга қулайроқ ўриндиқни топиб ўтирдим.

Бу "Тезюрар" троллейбус йўлда борар экан, тепасидаги шохсимон симлари ҳар замонда узилиб-бузилиб (шофёр ҳам "устоз" кўрган экан-да!), зўрға Чорсуга етиб келди. Шунда орқанги эшикдан чамаси 15-20 нафар мактаб ўқувчиси тиқилиб-сиқилиб бир-бирларини туртганча чиқиб олишди.

Чиқиб олишди-ю, аммо бу ёш йигит ва қизларнинг ҳар замондаги кулишлари, бақиришлари йўловчиларга бирам ёқмас эди, бирам ёқмас эди. Кошкийди, улар катталарнинг насиҳатига амал қилишса. Ҳаттоки, бир кексанинг (адашмасам, уруш қатнашчиси эди) интизомга чақириши ҳам уларга кор қилмади. Троллейбус эса худди Қўқоннинг эски аравасига ўхшаб аранг "Мустақиллик бекати"га келиб тўхтади. Шунда эшиклар очилиши билан ҳалиги ўқувчиларнинг тенг ярми кондукторнинг узоқлигидан фойдаланиб орқа эшикдан "март" ва "май" ойининг ўқувчи чиптасини кўрсатиб тушишди. Шу десангиз, троллейбусдаги ўқувчилар кондукторнинг лоқайдлигига, беппарволигига "қойил" қолиб бирам кулишди, бирам бақиришди. Асти қўяверасиз.

Бундай ҳолат кейинги бекатда ҳам яна такрорланди. Эшикларнинг шарақлаб очилиши билан ўқувчи болалар яна орқанги эшикдан ўхшаш бўлган, лекин "эскирмайдиган" чипталарини кўрсатиб тушмоқчи бўлганда, кондуктор бу каби алдоқчилик усулини сезиб, уларни ушлаб олмоқчи бўлди. Қарангки, ўқувчилар югуриш бўйича тажрибалари анча ошганлиги боис шунақанги тумтарақай қочишди. Аммо кондуктор акахонимиз оғир вазнли курашчи эканларми, уларга қараб фақатгина "тўхталаринг, муттаҳамлар", дейишдан бошқа илож тополмади. Шу пайт вазиятни тўғри тушунган ҳайдовчи барча эшикларни ёпиб, кондуктор олдига югуриб келди. Қулай фурсатни қўлдан берган икки ўқувчи эса ҳайдовчининг қармоғидан қутулишга уриниб кўришди. Яна навбатдаги қувлаш машқлари бошланди. Аммо йўловчиларнинг "саъй-ҳаракатлари" туфайли ўқувчилар тезда ушланиб, ҳайдовчи ва кондукторга топширилди. Шунда барча гувоҳлар "энди бу жажжи жабрланувчиларга бирор жарима ёки суриштирув ишлари қўлланса керак" деб ўйлаган эди. Афсуски, ундай бўлмади. Кондукторнинг "эпчиллиги" сабаб ўқувчилар яна қуённинг расмини чизиб қолишди.

Беҳбуд БОТИРОВ,
ТошДУ талабаси

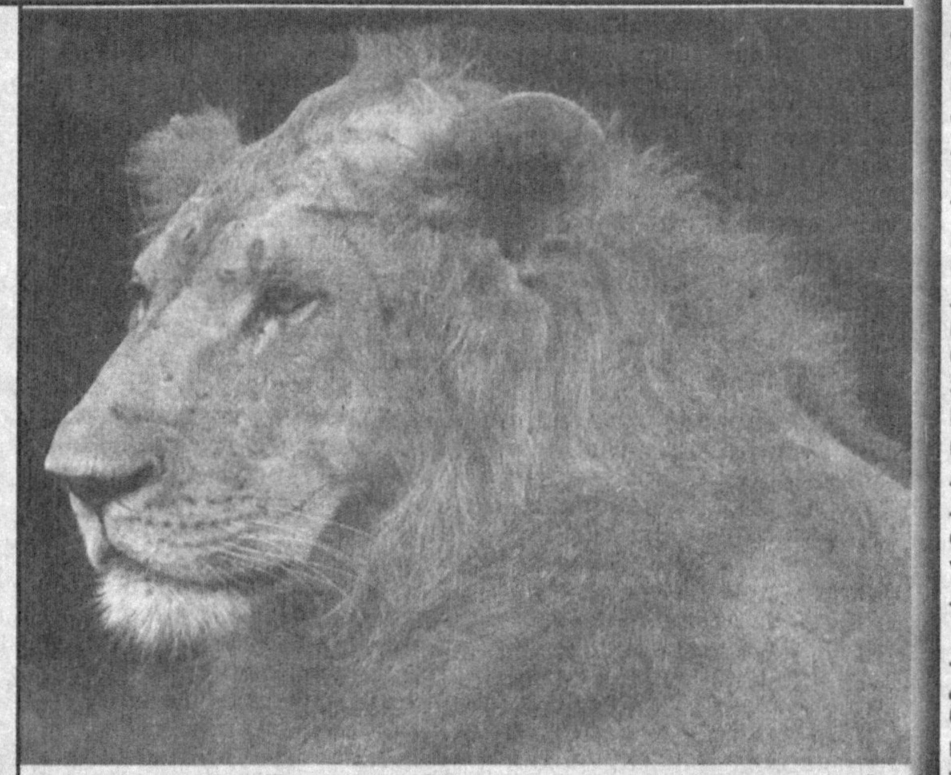

Бу нигоҳда не маънолар пинҳон?

ҚАДИМ ЛАШКАРЛАРДА ҲАРБИЙ УНВОНЛАР БЎЛМАГАНМИ?

Мулоҳаза

Давлат тили, аста-секинлик билан бўлса-да, ҳарбий соҳада, миллий хавфсизлик ва ички ишлар органларида ҳам ўзи эгаллаши лозим бўлган мавқеини эгаллаб бормоқда. Бироқ ҳарбий ва махсус унвонлар масаласида, ҳарбий ва ҳарбийлаштирилган бўлинмаларга оид атамалар масаласида бир оз оқсаётганга ўхшаймиз...

Қаранг: **прапорщик /шч/, подполковник, полковник сўзлари русча-славянча илдизларга эга бўлса, ефрейтор, сержант, мичман, лейтенант, капитан, майор, генерал ва ҳоказолар Ғарбий Европа тилларидан келиб чиққан. Полк, батальон, армия, дивизия, дивизион, рота, отряд, взвод, эскадрилья** ва бошқалар ҳақида ҳам шу гапларни айтиш мумкин.

Ҳозиргача амалда бўлиб турган унвонлар ва бўлинмаларнинг бундай аталиши бизга руслар орқали кириб келгани яхши маълум. Бундай аталиш нима учун сақланиб қолаётганлиги ҳақида тегишли мутахассислар ўз фикрларини билдиришар, бироқ мен мана шу масалага оид ўз фикрларимни сиз билан ўртоқлашишни истайман.

Ҳарбий санъатда жаҳон миқёсида энг юксак поғоналарга кўтарила олган Амир Темур юртида ҳарбий ва махсус унвонлар, ҳарбий бўлинмалар номлари бегона тилларда бўлиши қайси мантиққа тўғри келади? Наҳотки, улуғ бобомиз даврида 10 кишилик ё 30 кишилик аскарлар гуруҳининг ўз номи, бу гуруҳларга бошчи шахснинг қандайдир унвони бўлмаган? Албатта бўлган, фақат уни бизлар билмаймиз. Нега энди Темур давридаги ҳарбий унвонларга ва бўлинма номларига оид атамаларни ҳозирда қўллаш мумкин эмас? Менингча, тарихга, Амир Темур шахсига ҳурмат нуқтаи назаридан ҳам, миллий ўзига хослигимизни таъкидлаш, унга эришиш учун ҳам бу номларга қайтмоқ мақбул эмасми?.. Абдулла Қодирий ҳазратлари айтганларидек, мозийга қайтиб иш кўрмоқ хайрлидир.

Абдуқаҳҳор МУТАЛОВ,
ҳуқуқшунос

КЕЧ БЎЛСА ҲАМ... ҒАЛАБА

Кетма-кет икки мағлубиятдан сўнг Ўзбекистон олимпия терма жамоасининг гуруҳдаги аҳволи анча оғирлашган эди. Туркманистонликлар ушбу учрашувга жиддий тайёргарлик кўрганликлари ўйиннинг биринчи дақиқалариданоқ кўзга ташланиб турди. Тўғрисини айтиш керак, йигитларимизнинг ҳаракатлари биринчи бўлимда унча қовушмади. Яратилган юз фоизлик имкониятларни Шишелов, Барановлар қўлдан бой бердилар. Рақибларимиз ҳам бир неча бор хавфли ҳужумлар уюштиришди.

Иккинчи бўлимда ўйин бироз жонланди. Акопянц, Ғофуров, Кошелевнинг зарбаларини меҳмонлар дарвозабони Харчик қайтара олди. Ниҳоят иккинчи бўлимнинг ўрталарида В.Борисов Анвар Бердиевни майдонга туширди, мухлислар Анварни олқишлар билан кутиб олишди, негадир барчамизда айнан шу ўйинчига ишонч бор эди. 71-дақиқада Ғофуров тўпни жарима майдончасига ошириб беради ва Бердиев боши билан гол уради. Бир неча дақиқа ўтгач эса Кошелев жарима тўпини амалга ошириб ҳисобни 2:0 га етказади. Учрашув охирлаб борар эди, лекин жамоамизнинг ҳужумлари тўхтамас эди. Учрашув қаҳрамони Акопянц Анвар Бердиев билан бир-бирларига тўпни аниқ оширишади ва якунловчи зарбага Акопянц етиб келиб 3:0 ҳисобини ўрнатади. Вазиятнинг бундай бўлишини кутмаган туркманлар саросимага тушадилар ва то учрашув ниҳоясига етгунча ҳимояда ўйнашга мажбур бўладилар.

3:0 ҳисобида ҳамюртларимиз ғалабага эришдилар, лекин бу ғалаба биз учун кеч бўлди, чунки Қозоғистон олимпия терма жамоасига қарши бўлган икки учрашув бой берилди, қозоқлар эса гуруҳ пешқадами. Нима учун бу икки учрашувни бой бердик? Йигитларимиз тезкор, чаққон, лекин гол уриш бобида маҳоратимиз анча кам. Иккинчидан, футболчиларимиз руҳан тайёр эмаслар. Бу нарса айниқса яна ўша Қозоғистон олимпиячилари билан бўлган учрашувларда яққол кўзга ташланиб турди. Учинчидан жамоа бош мураббийи В.Борисовнинг таъкидлашича, Ашғабатда бўлиб ўтган учрашувдан бошлаб то ҳозиргача таркибда 9 футболчи алмашган, буни жаноб Борисов ўйинчиларга имконият бериш ва ўзларини кўрсатиш учун қилинган иш деб баҳоламоқда, лекин бу оддий ёки ўртоқлик учрашуви эмас. Бу ерда гап мамлакат обрўси, спортининг нуфузи ҳақида кетмоқда экан, фақатгина сараланган ва ўз жонини бериб ўйнайдиган футболчилар командада тўп суришлари лозим. Нима учун А. Бердиевни муҳтарам мураббийларимиз Қозоғистон билан бўлган учрашувларда майдонга туширишмади, ахир 4 тўп киритиш ўз-ўзидан бўлавермайди. Биз сафарда Тожикистон ва Қирғизистонни мағлуб этсак, қозоқлар эса қирғизлар билан бўладиган икки учрашувда бир очко олишса, ғалаба бизники бўлади. Энди эса ўзингиз ўйлаб хулоса чиқаринг, бундай бўлиши мумкинми?

Анвар МЕЛИБОЕВ

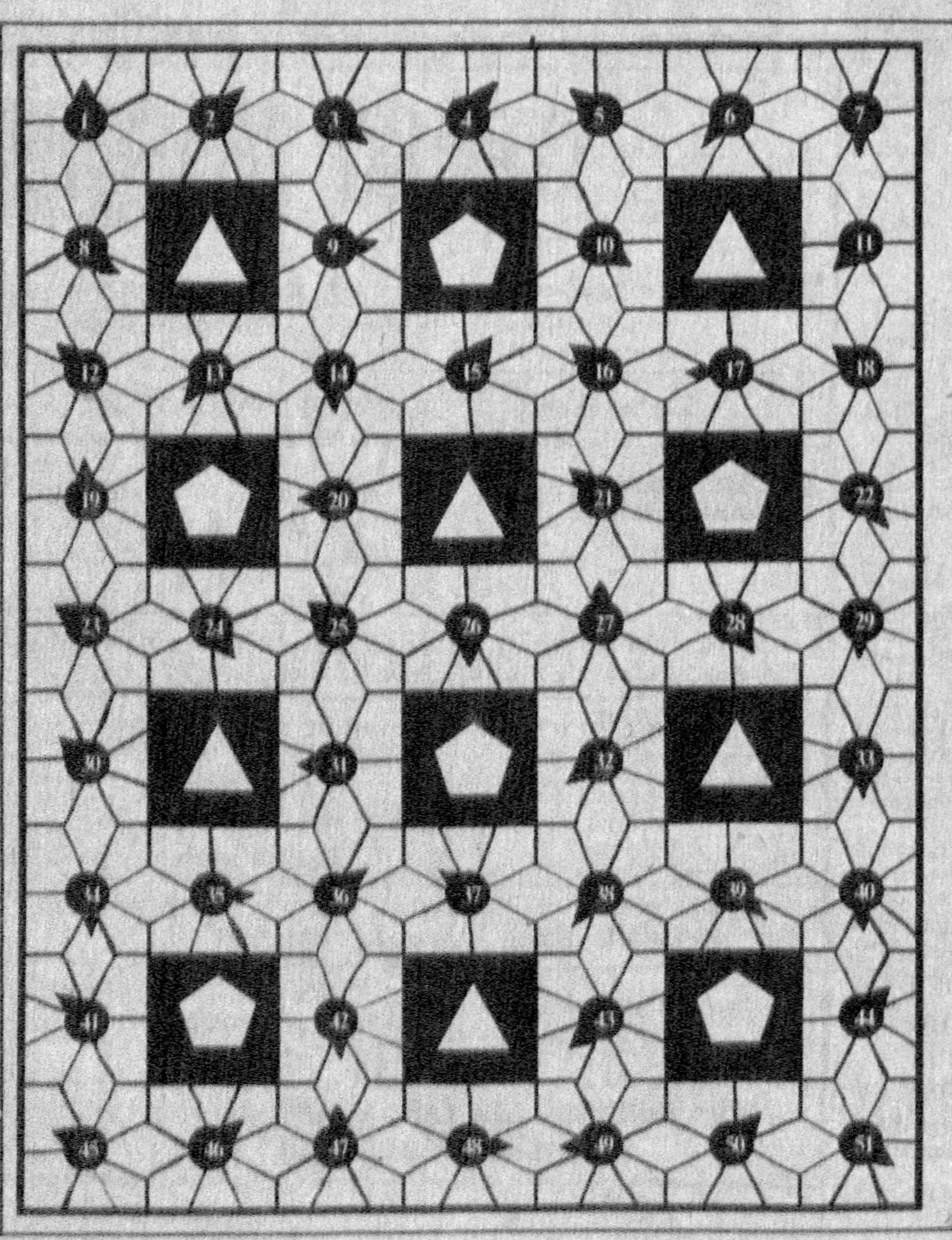

КРОССВОРД

Сўзлар соат йўналиши бўйича ишора қўйилган катакдан бошлаб ёзилади.

1.Мумтоз адабиётда шоирлар ижодидан намуналар келтириб тузилган мужмуа. 2.Туркий тилда пайғамбарлар тарихи ҳақида йирик тарихий асар ёзган адиб. 3.Давлат бошқариш усули. 4.Газеталаримиздан бири. 5."Уруш ва тинчлик" романи қаҳрамонларидан бири. 6.Улуғбекнинг астрономик асбоби. 7.Юрак дориси. 8.Самарқанднинг қадимий номи. 9."Алпомиш" достонидаги қуллардан бири. 10.Африкада яшайдиган йирик ҳайвон. 11.Қолипсиз қуйиладиган лой ғишт. 12.Афсун ўқувчи. 13.Чиройли ёзиш. 14.Қўли очиқлик, ҳотамтойлик. 15.Болтиқбўйи давлати. 16.Физиканинг бир бўлими. 17.Осмон жисми. 18.Коинотни забт этувчи. 19.Чор Россиясида вилоятнинг номланиши. 20.Чўнтак ўғриси. 21.Аёллар тақинчоғи. 22.Таъма қилувчи. 23.Стадионда мухлислар ўтирадиган жой. 24.Қадимда аскарлар киядиган бош кийим. 25.Мамлакатимиздаги машҳур болалар қўшиқ дастаси. 26."Қизил қор ёққанда" фильмидаги образлардан бирини гавдалантирган таниқли актёр. 27.Уч олувчи. 28.Завод-фабрикаларда асосий ишлар бажариладиган қурилмаларнинг умумий номи. 29.Хамсанавис шоир. 30.Қуръоннинг ўргимчак номи билан аталувчи сураси. 31.Афғонистонда 90-йилларда пайдо бўлган жангарилар оқими. 32.Ўлимтикхўр тоғ қуши. 33.Истеъдод, қобилият. 34.О.Юнусов театр саҳнасида гавдалантирган машҳур образ. 35.Таниқли географ Виспуччининг исми. 36.АҚШ штатларидан бири. 37.Исбот талаб қилмайдиган теорема. 38. Тўрт томонли учбурчак жисм. 39."Диққат" сўзининг маънодоши. 40.Марказий Осиёнинг бошқача аталиши. 41.Отда ўйналадиган халқ ўйини. 42.Қуръон ўқиш. 43."Алпомиш"даги қалмоқ алпларининг каттаси. 44.Театрда кўринишлар орасидаги танаффус. 45.Уйғуннинг машҳур драмаси. 46.Бир тўқай қуши. 47.Майин кулги. 48.Қуръон сураларидан бирининг номи. 49.Корхона, идора. 50.Минг йиллигимиз бошларида Бухорода ҳукм сурган сулола. 51.Шеър базми.

Тузувчи: ШАҲЗОД

ОВОЗА

Қашқадарёнинг Нишон туманига қарашли Гулистон жамоа хўжалиги ҳудудидаги эски кўлда ғалати овозли махлуқ бўкирган. Бир ой тинчлигини йўқотган аҳоли Худо йўлига буқа қурбон қилиб овоздан қутулган

Панжара

ЎРТАДА АРОҚ ЙЎҚ

Тошкент шаҳрининг Яланғоч даҳасида яшовчи П.Бахтиёров бахтли дамларининг яна бир кунини Чирчиқ шаҳрида яшовчи таниши уй бекаси О.Корнюхинанинг уйида ўтказмоқчи бўлиб уникига кетди. Бироқ хонадон соҳибаси билан "қиттақ-қиттақ" қилингач, ё унисининг, ё бунисининг сиркаси сув кўтармай қолди. Ўзаро ҳурмат ўрнини аллақандай сенсирашлар эгаллаб олди.

Уй бекасининг "Ну ка уходи отсюда, а..." деган ҳақоратига чидай олмаган меҳмон "Ҳали шунақами", дедию мезбоннинг нозик оёқларига пичоқ санчиб олди.

Ароқ ичиб кайфи тарақ бўлиб, ғинг-минг деган аёлнинг ҳолини хароб қилиб қўйган зўравон меҳмонни бу қилиғидан кейин ички ишлар ходимлари панжара ортида "меҳмон" қилишмоқда. Ҳозирча гурунг, э туф-е, тергов яхши кетаяпти. Чунки, ўртада ароқ йўқда.

ЎЗИМНИ БЕРК ТУТГАНДИМ...

Тошкент вилоятининг Чиноз тумани Улуғбек кўчасида яшовчи нафақахўр Х.Даминова эрталаб машинасининг жойида йўқлигидан хабар топиб, милицияга югурди.

Машинангизни очиқ қолдирмаганмидингиз, деган саволга у: "Машинам гаражида эди, ўша ердан..."

Тезкор тадбирлар туфайли мазкур "иж Комби" русумли автомашинани сақлаш жойидан ўғирлаб кетган кишилар икки кундан сўнг топилди.

Нафақахўр аёлнинг дилига қайғу солиб унинг машинасини ўғирлаган кимсалар Эски Тошкент қўрғонидан экан. Машина ўғриларининг саргузаштлари билан танишаётган ички ишлар ходимлари уларнинг бошқа ўғирликларга алоқадор эмасликларини ҳам текшириб кўришмоқда.

Шуҳрат РЎЗИЕВ,
ИИВ Матбуот маркази ходими

ЭЪЛОН

Тошкент шаҳри Сирғали туманидаги "Очун" МЧЖ тугатилади. Даъволар эълон чиққан кундан бошлаб бир ой муддатда қабул қилинади

Разрешительное свидетельство за № 177 от 25.03.1996 года, выданное Ташгорбытсоюзом г.Ташкента, на оказание бытовых услуг К.П. "Элга Хизмат" при паспортном столе Шайхонтохурского района считать недействительным, в связи с утерей.